

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

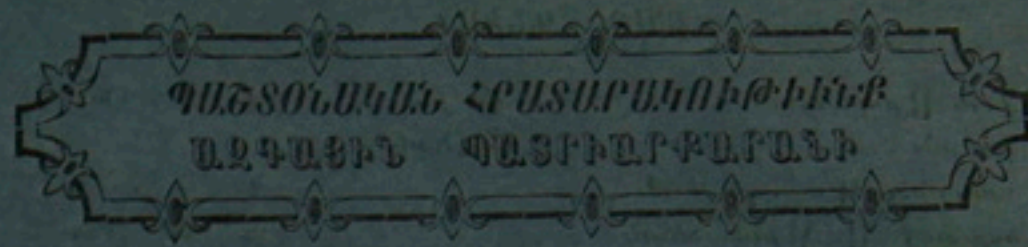
Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՂԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԲԱՅՈՒՄ 1875 ԱՄԻՆ

ՆԻՍ Ի,

27 ՓԵՏՐՊՈՐ 1876

ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԿՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՄԻԲԱՅԵԿԵԱՆ

1876

ՊՈՒՆԷ ԱՐԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆ

Ստեփան Արարանեան	ժողով	Ա.	ԱՅԵՆԱԳԵՅ
Ստեփանեան	Կֆէնտի	Բ.	"
Բարձրադասար Գաղարանեան	"	Գ.	"
Համբարձում Ա. Արաճաճեան	"	Ա.	ԱՅԵՆԱԳԵՅ
Գարեգին Մելիքեան	"	Բ.	"
Պողոս Պատնասեան	"	Գ.	"

ՁԵՌՆ ՀԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տ. Խորեն Արքեպիսկոպոս Կար-Պէլ		ԱՅԵՆԱԳԵՅ
Տ. Յովհաննէս Բ. Մկրտչ.		
Նիկողոս Արաճաճեան	Կֆէնտի	

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տեղաւոր Կոստանեան	Կֆէնտի	ԱՅԵՆԱԳԵՅ
Գեղար Ստեփանեան	"	"
Ստեփան Կիւմուքիւնեան	"	"

ԿԱՂՈՒՄՆԸ ԴԻՒԱՆ

Բարձրադասար Գաղարանեան	Կֆէնտի	ԱՅԵՆԱԳԵՅ
Յովհաննէս Արաճաճեան	"	"
Բարեղ Հարանեան	"	"

ՀԱՄԱՐԱԿԱՂՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Ստեփան Պէլլիճեան	Կֆէնտի	ԱՅԵՆԱԳԵՅ
Յովհաննէս Կոստան	"	"
Ստեփան Մարտիկեան	"	"

ՅԱՐԱՐԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Առաքել Ալիսեան Տիւրքի	Կֆէնտի	
Տեղաւոր Կիւմուքիւնեան	"	
Օղակն Խոստարեան	"	

ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տ. Մարտիկոս Վ. Կոմիտեան		ԱՅԵՆԱԳԵՅ
Տ. Գրիգոր Բ. Աճեան		
Սիմեոն Մանուկեան	Կֆէնտի	

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

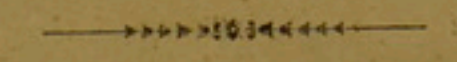
Կարապետ Շահարեան	Կֆէնտի	ԱՅԵՆԱԳԵՅ
Յովսէփ Մալաթեան	"	"
Ստեփան Փարսաղեանց	"	"

ԽՐԱԿՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Խաչատուր Մխարեան	Կֆէնտի	ԱՅԵՆԱԳԵՅ
Կարապետ Խիլիճեան	"	"
Յարութիւն Մելիքեան-Ղալի	"	"

Ա Ձ Գ Ա Յ Ի Ն Ժ Ո Ղ Ո Վ

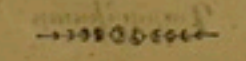
ԲԱՅՈՒՄ 1875 ԱՄԻՆ

ՆԻՍՏ Ի.

27 ՓԵՏՐՎԱՐ 1876

ՆԱԽԱՁ. — ԱՄԵՆ. Ս. ՊԱՏՐԱՐԻ ՀԱՅՐ
ԱՏԵՆԱԳԵՅ. — ՍՏԵՓԱՆ ՓԱՇՍ. ԱՐՄԱՆԵԱՆ

ԱՐԿԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈՒԳԵՐ

ՆԵՐՈՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԳԵՐ

ԵՆԵՆԱԳԵՅ

1. Խորեն Արքեպիսկոպոս Կար-Պէլ
2. Կարապետ Կոմիտեան Արարեան
3. Մարտիկոս Վ. Կոմիտեանց
4. Գարեգին Ռ. Մարտեան
5. Խորեն Ս. Կոմիտեանց
6. Հ. Մարտեան Ս. Կոմիտեան
7. Մարտիկոս Ս. Կոմիտեանց
8. Յովհաննէս Փարսաղեան
9. Ներսէս Ա. Արաճաճեան
10. Պողոս Ս. Կոմիտեան
11. Եղիշ Ս. Արաճաճեան
12. Արաճաճեան Ս. Մարտեան
13. Գրիգոր Ա. Մարտեան
14. Գրիգոր Ա. Մարտեան
15. Խորեն Փ. Կոմիտեան
16. Յարութիւն Ս. Կոմիտեան
17. Յովհաննէս Մ. Կոմիտեան
18. Ստեփան Ստեփանեան
19. Սահակ Տ. Մարտեան
- 20.

ԱՅԵՆԱԳԵՅ

(Ա. Վ. Մարտեան)

Գաւառիկ, Կիւմուքիւնեան

Գաւառիկի դուրս

21. Գրիգոր Պէլլիճեան
- Բ. Բարձրադասար Մխարեան
- Բ. 2 Բարձրադասար Միլիճեան
- Բ. Պ Բարձրադասար Միլիճեան
- Հ. Զարաթեան

ՆԵՐՈՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԳԵՐ

ԵՆԵՆԱԳԵՅ

22. Գրիգոր Մարտեան
23. Խորեն Մարտեան
24. Կարապետ Արարեան
25. Համբարձում Մարտեան
26. Միլիճեան Արարեան
27. Յովհաննէս Մարտեան
28. Յովհաննէս Մարտեան
29. Յովհաննէս Արարեան
30. Ն. Մարտեան Մարտեան
31. Պողոս Մարտեան
32. Պարտեան Մարտեան
33. Ռուսեան
34. Սարգիս Արարեան
35. Սահակ Մարտեան
36. Ստեփան Մարտեան
37. Փէլաքեան Մարտեան

(Բ. Վ. Մարտեան)

Պէլլիճեան

38. Բարեղ Հարանեան
39. Կարապետ Ս. Կոմիտեան
40. Յարութիւն Մարտեան
- Եղիշեան
41. Խաչատուր Գաղարանեան
42. Կարապետ Գ. Փարսաղեան
43. Մարտեան Մարտեան
- 44.

Խաչատուր Ս. Կոմիտեան

45. Յովհաննէս Շահեան
46. Յովսէփ Ս. Մարտեան
47. Ստեփան Մարտեան
48. Ստեփան Արարեան

ԽԱԿԱՄԱՐ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

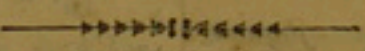
ԵՆԵՆԱԳԵՅ

49. Միլիճեան Պարսաղեան
50. Յովհաննէս Շահեան
51. Նիկողոս Արաճաճեան
52. Տեղաւոր Փարսաղեան
- (Գ. Վ. Մարտեան)
- Քիւմուքիւնեան
53. Արարեան Արարեան
54. Գրիգոր Ս. Կոմիտեան
55. Մարտեան Յ. Մարտեան
56. Մարտեան Մարտեան
57. Ներսէս Մարտեան
58. Ստեփան Մարտեան
59. Տեղաւոր Ս. Կոմիտեան
- 60.
- 61.
- Գաւառիկի դուրս
- 62.
- Պէլլիճեան
63. Կարապետ Ս. Կոմիտեան
64. Յարութիւն Արարեան
65. Յարութիւն Մարտեան
66. Յովհաննէս Արարեան
67. Տեղաւոր Ստեփան
- Պէլլիճեան
68. Յարութիւն Մարտեան-Գաւառիկ
- (Գ. Վ. Մարտեան)
- Գաւառիկի և Կոմիտեան
69. Յովհաննէս Արարեան
70. Ստեփան Պէլլիճեան

ԳԱՌԱՐԳԻՆ	ԳԱՆԱՌԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ	Մաս
71. Կորնուս Կառնուս	Կարին	121. Ստեփան Պ. Պ. Փարիզացի
72. Մկրտիչ Սուրբաբան	101. Մանուկ Առնանան	Տիվրիկ
Կարդրգայիս	Քեօրանան	122.
73. Յակոբ Ելմկիճեան	102	Չկրուն և Մարաշ
Երեմիանուրի Սամարիայ	Ադրիանուպոլիս	123.
74. Օգոստին Խոստատեան	103. Ռուբեն Կրիստոսեան	Բ. 2
Թոմիզայիս	Եկեղեցի	124. Մկրտիչ Կրիստոսեան
75.	104. Տիգրան Կրիստոսեան	Բ. 2
Էլուսի Ս. Եղիա և Ս. Աստուս	Ան	125.
76. Գարեգին Յ. Մեյրեան	105. Պետրոս Մատթեան	Բ.
Գարու շիւն	Չարսիս	126. Թադևոս Թեօփան
77. Աստիա Կեօրացեան	106.	Վան
Հիսուր և Պրիսկի գիւղ	Արարիկ	127. Արման Մարտիրոսեան
78. Յովհաննէս Նուրեան	107. Կորնուս Խաչիկեան	Ադրանուր
Նոր գիւղ և Սրենիս	Բաղշ	128.
79. Չազար Հովանեան	108	Հայկոյ և Այերուպ
Պարսա	Պարսա	129.
80. Աստուր Գուրաշեան	109. Քրիստոսոս Գաղարոսեան	Սերաստիս
81. Մկրտիչ Գ. Լասեան	Երդնիս	130. Մկրտիչ Մեյրեան
82. Յովհաննէս Կրիստոսեան	Բ.	Ռուստիս
Քարակոնիս	110. Մեղրոս Հալանեան	131.
83. Յարութիւն Չեփրեան	Անուսիս	Կարս
84. Յարութիւն Գ. Տասեան	111. Համբարձում Արմանեան	132. Արթուր Ս. Այվազեան
(Ե. Վ. Սեփան)	Բ. Պ	Բ. 2
Խանարիս	Բարս	Չեփրեան
85. Ալեկան Պելիբեան	112. Յովհաննէս Արևոսեան	Բ. Պ
86. Ալեկան Քաղապեան	Երևան	133. Համբարձում Սարգիսեան
87. Եղիշար Մեյրեան	118. Յակոբ Խեփրեան	Գաղարիս
88. Մինաս Ճափնափեան	Մանչըրի	134
89. Յակոբ Քաղապեան	Բ. 2	Աստուս
90. Յակոբ Ամասեան	Բ.	Սրբերդ
91. Նազարէթ Կառնուսեան	115.	135.
92.	Երզնկա և Բարսիլոյ	136. Մատթէոս Ալիքոսեան
93.	116.	Եօզրատ
94.	Թեփրուս	137. Լորդիկ Պաշտեան
Խանարիս	117. Տիգրան Գ. Սրենեան	Մարսիս
95. Աստիկ Ալիքոս Տիգրի	Կիսարիս	138.
96. Խաչատուր Պ. Մարտեան	118 Մատթէոս Մ. Այվազեան	Իգդիր
97. Ռեթեո Պելիբեան	Խարսիլոյ	139.
98. Մարգրիս Արապեան	119. Յովհան Կառնեան	Երզրատ
99. Մարգրիս Արապեան	Պարսիս	140
100. Արման Մարտիկեան	Բ.	120. Յովհաննէս Յովակիմեան

ՕՐԱԿԱՐԳ

Քրիստոսոս գործարարեան կտակաց, և պանդուխտեան ընկից, անտէր որոց, և երկու յացեալ ի խառն ժողովոյ ։

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

Ատեանը բացուեցաւ ժամն 7ին 'ի ներկայութեան 36 երեսփոխանաց, որոց թիւն 'ի վերջոյ հասաւ 64 ի ։

Նախընթաց նստին ատենագրութիւնը՝ ստուարութեան և ժամանակին սղութեան սրտաճառաւ՝ հասած չըլլալով, Ատենագրեալ փառան սոյն պարագայն ժողովին յայտնելով, անցաւ ուրիշ ատենական գործողութեանց ։

Չ

Բողոքացիր Եկեղեցական Երեսփոխանաց

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Անցեալ նստին մընացած բողոքացիր մը կայեկեղեցական երեսփոխանաց ոմանց կողմէ ստորագրեալ, որ 2 նիստ առաջ ժողովն արեւարկեալ — սահմանադրական Բ. ամբիոման ծրագրին կվերաբերի ։ Այլ չէր որ աշխարհական երեսփոխանաց ոմանց կողմէ ալ միեւնոյն խնդրոյ սովիւ բողոքացիր մը մատուցուած ըլլալով անցեալ նստին՝ ժողովն նկատողութեան առաւ և որոշեց յատուկ մասնագործի մը ընտրութեան յանձնել, ստանց սա-

կայն նոյն մասնագործը կարենալ կազմուելու միեւնոյն օրն ։ Աստի եթէ ժողովը կը հաճի, ըստ որում սոյն երկու բողոքացիրը սահմանադրութեան վերաբնութեան խնդրոյն կը վերաբերին, պահենք մինչև ժողովին նոյն խնդրով զբաղուելու օրը, ուր մէկը կարգաւորվ և միւսին համար որոշեալ յանձնագործին ընտրելով ։ սրտաբերին կրնանք կատարել ։ Առ այժմ և կեղեցականաց բողոքացիրը կը յանձնենք ատենագրութեան մէջ դնել տալու ։

Ատենագրեալ փառայի սոյն առաջարկն ժողովն ընդունուելով, յիշեալ բողոքացիրն արձանագրել որոշուեցաւ, որ է՝

- Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հայր
- Նախագահ Աղգ. Երեսփոխանական ժողովոյ

Ստորագրեալ Եկեղեցական երեսփոխանաց զիտելով որ՝ Վարչական կազմակերպութեան վրայ մատուցեալ առաջարկութեանց Բ. Ա. փոփոմն մէջ բարձուած են՝

- 1. Արման. ժողովոյ Վարչական ատանձին ատեան մը ըլլալը ։
- 2. Արման. ժողովոյ Թագրի գրելու իրաւասութիւնը ։
- 3. Արման. ժողովոյ գատական իրաւասութիւնը ։

4. Կրօն. ժողովոյ Աղդ. վարժարանաց և բնձայարանաց կրօն. ուսան դասաւանդներն ու դասադրերը որպէջու և բննութիւնները կաւարել տալու իրաւասութիւնը :

5. Կրօն. ժողովոյ վանական և կրտսկոց դործոց մէջ մասնակցութեան իրաւասութիւնը :

6. Ամենայն Հայոց Ընդհանրական Կաթիլոցիոսը ՚ի Ս. Էջմիածին եղող Հայրասրեան Ըլլալը :

Գիտելով այս և ասանց յարակից բացատրութեանց թերութիւնները կ'իտի մամբ յայտարարել թէ անհնար պիտի ըլլայ մեզ իրրեւ Եկեղեցական երեսօթիան ընդունել աստձարկութեանց Բ. սակիսումը : բանի որ այդ թերութիւնները մնան :

Խնդրելով որ բարեհաճիր մեր այս յայտարարութիւնը ներկայացնել Աղդ. Երեսօթիան նախան ժողովոյ :

17 իւլիտր. 1876

Մնամբ

Զերդ Բարձր Արքայութեան

Խորէն Արք. Նար Պէյ

Կարապետ Եղ. Սերոբեան

Հմայեակ Վ. Գլխարկեան

Պողոս Վ. Խօջառեան

Մ. Վ. Իշխանեան. Եղիկ Վ. Արազուհի

Յաջաննէս Վ. Փարազեան

Ամրասիտ Վ. Ասարեան

Խորէն Վ. Պ. Կիրակեան

Գ. Վ. Թաթարեանց

Սահակ Քհն. Տէր Սարգսեան

Սարսա Քհն. Խաչատրեան

Արիտակէս Քհն. Մամբրեան

Գրիգոր Քհն. Ամէմեան

Գեորգ Քհն. Արծրաւի

Ձ.

Աղերաստի Պանդոսիտ Տիկիցոց

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Նշուցելս վերջին

նառն մնացած աղերաստի մ'ալ կոց Տիկիցի պանդոսիտ աղայնց սնանց կողմ ստորագրեալ և ըստ կանոնի Պատրիարքարաննն արձանա

ղրեալ : Ասիկա կրնանր կարգալ և պէտք եղած անօրէնութիւնն ընել, եթէ հնար է :

Յիշեալ աղերաստի կարգացուցում, որ է

Ամեն. Պատրիարք Արքայան Հայր.

Մատուցանելի սա Գլխանն սրատկանելի

Ընդ. ժողովոյ :

Վասն խնդրոցն Առաջնորդական, ընդ որ և կրտսկի Հայրենեաց :

Արքայան Հայր և Մեծապատիւ Տէրր.

Տեսեալ զՀակոտանձանաղրանան անօրէնութիւն Կեղ, Վարչութեան ՚ի մերս կենսական

յերկուս խնդիր, որ անրաժանելի ելով ՚ի միմեանց և միանգամայն իրերաց պատճառ՝ ունին բանդել դեր Հայրենիս ՚ի հիմանց :

Որ և չկարելով տալ տանել Կեղ. Վարչութեան դատաստան արդար մերումս իրաւանց ՚ի շինութիւն դաւաթիս, պարտաւորեցար զիմել սա պատկանելի Ընդ. ժողովոյ լինել արդարախոհ ընդ մեր և ընդ նոյն կանդեալ դատաստար արդար և սրչապան մերումս իրաւանց, դաւակնով եւ կռեւով բողբոզրոց եւ տեղեկագրոց՝ որք տաւեալ են հանրագրեալ ՚ի դաւարական ժողովոցս ՚ի մեծամասնութենէ Գաւառացոցս, և ՚ի սրանդիտերցս սատ ՚ի Պոլիս. որոց մին և եթ յղելի էր սա Գլխանդ ՚ի չստորկարգել անմիջական դործադրութեան և որ մնաց մինչ այտար անդելի :

1876 յունիտր 29 Ամենախանարհ հայատար

Խաջըրար Խան

Աղային օրինաց

Մահմա Փաշայի

Պանդուտար Տիկիցոց

զլուխը

Կարապետ Ծովիկեան Մկրտիչ Յ. Եղիակեան

Սարգիս Զիտարիկեան Գեորգ Խայրխանեան

Գաթիթ Գեորգեան Մարիսս Վարդանեան

Մարտիրոս Յաջաննէսեան Գեորգ Զամանեան

Այս ստորագրութեանց տէրերը սրանդուտ

ըլլալով թալ մը չընտելնուեն, սոցս ստորագրութեանց վաւերականութիւնը կ'վկայեմ և կը հաստատեմ : — Սենեկապետ Խաջըրար Խանի Մանկասար Մարգարեան :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Այս աղերաստի խնայելով

Տիկիցիք բողբո ունին Աղային Վարչութեան զէմ, և բնականաբար անոր զէմ բողբո ունեն

ցողը ժողովիտ կը դիմէ. բաց օրակս զի Աղային ժողովո տեղեկանոց խնայոցն, օրէնքը կը պահանջէ որ վարչութեան յղուի. այն աղերաստի կ'ընէ ոչ թէ ՚ի անօրէնութիւն, այլ ՚ի տեղեկագրութիւն : Եթէ այս մասին գիտարութիւն ընող չը կոց, զիւսանը կը պարտաւորի յղել աղերաստի, ընն սա Վարչութիւն :

Գլխանին այս սաւաջարին ալ ընդունուելով որպէսեցում յիշեալ աղերաստի յղել Վարչութեան ՚ի տեղեկագրութիւն :

Յ.

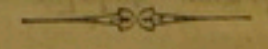
Բացակայարիս

Ատենապետ փաշան բանի մը երեսօթիանոց անձնական տկարութեան պատճառս բացակայ գտնուելու համար նամակ զրկած լինելը ծանուցանելով, անոնց անունները ժողովին հաղորդելէ ետե, որք են՝

- Տ. Խորէն բահանց Փէլիթիանեան
- Սենեկեքիթ Էթիկաթի Մանուկեան
- Ալիբաան " Պէլիթեան
- Գրիգոր " Պէրպիթեան

նշանակել տուա ներկայութեան տուձարին մէջ :

Ատենապետ փաշան՝ Պէլիթեան Էթիկաթի նամակին մէջ Օրասխարդին սրբաւանակած խընդրոցն՝ այն է անալք պրոց ժառանգական ընչկոց սօրահալութեան մասին վարչութեանն ներկայեալ ծրագրոց մէկ կէտին վրայ գիտողութիւն եղած և բարեխօսութիւն մը սաւաջարկուած լինելն ալ յայտնելով, յաւելոցս թէ այս ալ իւր կողմին կրնայ նկատողութեան առնուի :

Յ Ր Ա Կ Ա Ր Գ

Ծրագիր գործադրութեան կրտսկոց և պահպանութեան լինից անալք որոց, ներկայացեալ ՚ի Խախ ժողովոյ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ինչպէս որ գիտէր :

Ժողովոցս այտօրուան գրադելիք գլխաւոր խնդիրն է կրտսկոց և անալք որոց ժառանգութեան մասին Բ. Գրան մատուցուելու ծրագիրը, որ վարչութեան կողմէ յատուկ մասնախմբի մը միջոցս խմբադրուած և մեզ ներկայացուած է : Թէ այս ծրագիրն և թէ Բ. Գրան եկած հրամանագրին հայերէն և ասանկերին սրտանձններն ՚ի միտմն տղադրեալ սա խրարանչիւր երեսօթիան հաղորդուած ըլլալով, ամենաբ ալ կարգաւոր և իմաստաւիրած էր անշուշտ, բնական է որ այդ ծրագիրը բնորոշութեան նիւթ պիտի ըլլայ. բաց նախ սրբոս է հասնուի թէ ո՞վ պիտի պաշտպանէ զոցն վարչութեան կողմէ :

ՍՐԱՍՋԱՆ ՆԱԽԱԳԱՋ. — Եթէ Վարչութեան անդամները բացակայ են, եւ պատրաստեմ սրտաւորանել և պէտք եղած բացաւորութիւնները տալ ծրագրի մասին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Արքայան Գլխաւոր յանձն կառնու ծրագրին համար պատասխանատու լինել. ուրեմն ասանաբանել ուղղուերը կերպիքեմ որ կանխաւ անունին տրձայագրել տան զիւսանին մէջ : Եւ որպէսեալ խընդիրն ստիպողական է և այտօր պիտի լինայ, կը խնդրեմ ասանարան Էթիկաթիքին՝ որ կրկնութիւններէ գրուչանան որ խնդիրը չձաւարի : — Առաջին խօսքը Պաւանտեան Էթիկաթին է :

ՊԱՌՆԱՍՏԱՆ Պ. ԷԹ. — Ծրագրին մէջ նախ միւր և վաղը ստացուածոց վրայ գիտողութիւն ունիմ : Ծրագիրը կըսէ, « Ամեն Հայ « անհասաներ կրքաւակ ունին, իրենց ստացուած « քրն եղած չարժանան ընչկոց և զայնց և ան « չարժ միւր չէնք և հողէն միայն մէկ երրորդը « կրնան տկարջապէս կրտսկել » :

Ինչպէս որ յայտնի է, մեր երկրին կալուածոց մեծ մասը մանաւանդ Կ. Պոլոց մէջ, վաղըք է. և եթէ վաղըքը կրտսկել՝ պիտի կրնայ արդեօք իւր նպատակին ծաւայել : Ատար վրայ բացաւորութիւն մը տրուած չէ. այս սրա կարը լեցնելու համար ուրիշ տրտադրութիւն մը կրնայ յաւելուիլ : Ես սա յաւելումը կրտսկչարիւմ. « Այն վաղըք կողուածներն ալ որք ըստ կոցներական կրտսկարութեան նոր հաստատուած կողուածական օրինաց միւլթի փոխուած են, կրնան կրտսկել » : Սոյն յաւելումը կարեւոր

կը համարվի, քանի որ յայտնի չէ թէ կառավարութիւնը վաղը՞ կարեւորացնուի վերաբերեալ կըտակը պիտի ընդունի՞ թէ ոչ :

Գաղտնի կառակաց վաւերականութեան համար ծրագրին առաջարկած չորս եղանակներուն, առաջինն է բերանացի կտակը : Եւրոպայի քաղաքական օրինաց մէջ բերանացի կտակ չկայ, այն աղղերու մէջ՝ ուր կարգաւ գրել գիտցող չկայ, թերեւս կարենայ արդարանալ այդ բառ նախապետական դրութեան : Բայց մեր մէջ նախապետական դրութիւնն օր ըրտ օրէ վերնալու վրայ է և սակն մարդ կարգաւ գրել սորվեքու հետս մուտ : Մանաւանդ երբ կտակը բերանացի է, կրնայ ըլլալ որ վկայները մեռնին, և գրուողը սպանցոյց չըլլողուն՝ կտակն ոչնչանայ : Այս սրտհասանքով կառավարեմ այդ ստալին յօդուածը վերցնել իբր աւելորդ և անընդունելի, և անոր տեղ երկրորդ յօդուածն առաջին ընելով սասելս սխիւ : « Կտակը գրուողը կըլլայ և կտակարարը կտարագրէ զայն . եթէ գիր չգրուէ՞ կրնի՞ ևն » : Արեջն ալ սա՛ յաւելումը կառավարեմ . « և վաւերացեալ օրինակը կողահուի Պատրիարքարանի կամ Առաջնորդարանի գլխաւառան մէջ » : Վասն զի՝ եթէ վաւերացեալ օրինակը չպահուի, կրնայ ըլլալ որ կտակը կորստեան վտանգի մէջ լցնայ :

Երկրորդ յօդուածին մէջ բան մը չեմ տեսներ դիտողութեան արժանի :

Իսկ չորրորդին մէջ դիտելու արժանի կէտեր կան : Այս չորրորդ յօդուածը գաղտնի կըտակին կվերաբերի . մէկը գաղտնի կերպով կըտակ մը ընել կուզէ առանց մէկու մը յայտնելու . երբ ինք գրել չգիտէր, ուրիշի մը գրել կուտայ, որ Եւրոպայի մէջ եօթնը կըսուի, և զըրեջն ետե զայն սրահարանի մը մէջ դնելով կըկնքէ և կըսէ թէ այս իմ կտակս է : Երազիրը կառավարիչ թէ 2 կամ 3 վկայից ստորագրութեամբ վաւերանայ սրահարանը : Այս 2 կամ 3 վկայն բաւական չէ . Քօտ Նարոչեանը 6 վկայ ըլլայ կըսէ, ևս ալ կառավարեմ 6 վկայ և քահանայ մ'ալ յաւելցնել, տաներէցը կամ աւագերէցը՝ իբր եօթնը, որովհետեւ մեր յատուկ եօթնը չունինք : Ասոնք սկտար է յաւելցնեն մասնանիքը կամ կնիքը դրուած սրահարանին վրայ (ա-

ռանց գիտնալու անոր սրտուհակութիւնը) թէ իւր վաւերական կտակն է և մեր ալ վկայ ենք : Առանց մէ վերջ սա՛ առանձին յօդուածն ալ յաւելցնել կառավարեմ :

« Կտակ մը չկրնար եղծուիլ առանց նոր կտակի մը » . կամ թէ՛ « կտակ մը կրնայ եղծուիլ նոր կտակով մը » : Վասն զի սակն սքիրուռներ ունի իւր ըրած կտակին վրայ ետքն վաւերականութիւններ ընելու :

Կտակը չիտեւէ ետե կառակատարն ալ սկտար է նշանակել, որպէս զի սրտուհակութեան ըլլայ անոր գործադրութեան : Կտակարարը կրնայ մէկ կամ քանի մը կտակակատար անուանել . կրնայ նաև անոնց իւր առացուածոց ամբողջին կամ մէկ մասին գրուածն արտօնութիւն տալ . վտան զի՝ թէ և քանի որ ինք կենդանի է՝ կտակեալ ինչքը գրուածն երթակայ չկրնար լինիլ, բայց իւր մահուանէն ետե ժառանգաց կողմէն դժուարութիւններ կրնան սրտահիլ . ասոր համար կտակարարին մահուան օրէն սխեալ կըտակակատարին սրտարն է կրնայ տակ դնել ըստեւով թէ սաի կտակուած է և իւր նարտակին պիտի գործածուի . բայց այս սրահանջումն օրինաւոր ըլլալու համար սկտար է կտակագրին տըրամադրութեանց մէջ յաւելցուի :

Նաև կտակակատար կողմ անձը սրտուտւոր և չախահաս սկտար է ըլլայ :

Միանգամայն երբ գատ բացուի, ծախեր պիտի վնին, և այս ծախերը կտակեալ ընչից կվերաբերին . անոր համար կտակակատարին սկտար է իրաւունք տրուի՛ այս ծախերն տանուանին պայմանաւ որ հաշիւը ներկայացնէ և խարդախութիւն մը չմտնէ գործին մէջ :

Արդ . Վարչութիւնը կրնայ՝ եթէ հարկ համարի, կտակակատարին հետ խախտին կատակին գործադրութեան հակելու համար տեսուչ մը կարգել :

Չորրորդ յօդուածէն ետք առանձին յօդուածով սայաւելումն ալ կառավարեմ :

« Կտակաց մասին եղած վճերը մայրաքաղաքի մէջ Արդ . Պատրիարքարանի Կտակաց Հոգարարութեան առջև նախնական կերպիւ, և խտան ժողովոց առջև վերջնական կերպիւ կդատուին » :

Գաղտնի անտէր որոց խնամակալութեան, այս մասին ծրագրին սրտուհակած առաջին սրտերութեանէն ետք անվիջապէս սա՛ յաւելումը կառավարեմ :

« Խնամակալը սրտուտւոր ըլլայ իւր սրտուտուել հոյրարար կատարել, իրեն յանձնուած « գոյքը տահպանել, և եթէ ըստ անուտութիւն « ըրած չէ, ծագած վնասոց սրտուտուտուտու « վնիլ : Իրեն խնամելոցն գոյքն ինքը չկարել « չայ գնել կամ իրեն համար վարձել առանց « Արդ . վարչութեան գիտութեանը : Ամեն « խնամակալ իւր սրտուտու վերջացած ժամանակ « հաշիւ տալու սրտուտուոր ըլլայ չախահաս և « դած խնամելոց » :

Ահա այս յաւելումներով կառավարեմ որ ներկայացեալ ծրագրին ընդունուի :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Խօսքը Գաղաղեան է . քիշտիին է :

ԳԱԶԱԶԵԱՆ Յ . ԷՅ . — Վարչութեան կողմէ ներկայացեալ ծրագրին վերջարանութեան մէջ ըսուած է թէ՛ հիմնական եղանակներն աւանդ ըլլալով, առանց մանրամասնութեանցը վրայօր Պատրիարքարանին սրտուտուելիք կանոնադրութեան գործադրութեան մասին Չեր Բարձրութեան կամը կը խնդրենք :

Քանի որ մոտրաման սրտուտուայից վրայ յետոց կանոնադրութիւն մը պիտի չինուի, կը մնայ մեզ միայն ողջոյն և սկզբան վրայ դիտուելիք ընել :

1 . — Պաշտօնական դրութեանց մէջ քըրխտանեաց հարտակացս համար սովորական ուճով՝ « Խրիսթիւնեան թէպտայի Ծահանէ » կըսուի . ասանկ ըսուելու տեղ « թէպտայի զայրը միւսլու « մի Ծահանէ » գրուած է : Կառավարեմ որ եթէ կարելի է սովորական ձևը սրահանուելու վրայ տարուի :

2 . — Բարձր հրամանագրին մէջ ժառանգական խնդիրն երկուրի բաժնուած է . (Հոյքերէն ու տանկերէնին մէջ ասորերութիւն տեսնելուս՝ տանկերէն բնագրին յօդուածները մէջ պիտի բերեմ) :

Ա . կէտն է՝ « վիլի օլան էյթամը զայրը միւսլու է միւսլու միւսլուէն խտարէսինէ միւստու խէլէ օրենմոյուալ, ըստ գատար քի վիլի վէ

վտաի թտարաճընտան սրտ մագուէ է միւսլու էյթամըն իթլաճընէ թտաստաի օրենմոյուրնտան չիբեայէթ խալուր խէ, թտարաճը հիւքլալէթտէն թահթը հիմոյէթ վէ նտղարէթէ պընմտաը » : Տէր և խնամակալ ունեցող որոց ժառանգական գործին կառավարութեան կողմէն 'ի սկզբանէ միջամտութիւն չպիտի ըլլայ, կըսէ, եթէ խնամակալն որին ստացուածքը վտան է և եթէ գանգատ սրտահի, այն ստեան կառավարութիւնն իւր հսկողութեան ներքեւ պիտի տանու : Որոց ժառանգական գործոյն ըստ ինքեան կարգադրութիւնն անկարելի է, և գործը բարրօվին ինքնընտիր կամ ընտանեաց կողմէն ընտրեալ խնամակալի յանձնելն որոց ժառանգութիւնը վտանգի մէջ կը դնէ . այդ ժառանգութեան մտուելէն կամ մեծու մտամը կարնչելէն ետե ըլլալիք գանգատն սղարդիւն է : Ուստի այս տեսակ որոց ժառանգութեան գործերու մէջ ի սկզբանէ Արդը միջամտութիւն ընելու հարկ կայ : Գլխաւարապէս անշարժ ստացուածոց ինքիքալի խնդիրը կայ . սղայ մը մինչև որ չախահաս և խեղահաս, այսինքն ըստ օրինի տանկաց մինչև որ 21 տարեկան չըլլայ, իւր կալուածը ծախելու և քագրիք տալու կարող չկրնար ըլլալ : Այսպիսի գործուութիւնը մինչև հիմա իրենեանէ հեծծկրով կը կատարուին, եթէ այս սրտուտուներու մէջ իրենեանէ հեծծկր ստեւելու համար գատամին դիմել հարկ ըլլայ, գիտնալ սկտար է որ գատամը խնդրուած հեծծկրը չտար մինչև որ բուն ժառանգութեան խնդրոյն միջամտութիւն չընէ . և իրաւունք ող ունի . իսկ թէ որ կալուածն սրին վրայ թողուի և որը մեռնի, մանիլը կըլլայ : Ուստի Վարչութեան ծրագրին այս մասին կտկան կէտերն առաջարկելու է Բ . Գրան :

Բ . կէտն է, « թէպտայի զայրի միւսլու էյթամընտան վիլի վէ վտաի սրտուտուտան, ևանի քլանչիւղ գալան էյթամ է միւսլուին վիտանուին վիզայէթէն խտարէսի » :

Անտէր որոց ժառանգութեան սրահանուութեան մասին Վարչութեան ծրագրին մէջ առաջարկուած եղանակը բաւական չէ ըստ խայր գոյքը չմտուելու համար ևս Պառնասեան էթիկներն աւելի առաջ երթալ կուզեմ և կը

սեմ որ եթէ գաւառաց մէջ է, գաւառական վարչութիւնը և թէ Պօլսոյ մէջ է՝ կեդրոնական վարչութիւնը պատասխանատու և երաշխաստը սկստ է լինին. մինչև իսկ սրբոյ գոյրը սկստ երաժ տարահալութեան մէջ չըլլալով եթէ վճարուց, Ս. գըը պարտաւոր է վճարել:

3. — « Երանի միջոցով կ'իրաւորուան հէր թիմ խմէր խակր խակ. մարտ օրուայի կէսա վէ կ'մտալը մէնդաւընին զէ կ'մտալը գայրը մէնդաւընին կ'սինէ վէ արադիլի մէկը քէնին. . . . վարսիթ խակ սիլուրս »:

Հոս ալ դիտելու արմանի մէկ քանի կէտեր կան:

Ա. Եւանք և կտակի վերաբերեալ Մէճէլի գիրք Երք. արարածական թիւը Վարչութեան ծրագրին արամադրութեանց բոլորովին հակառակ ըլլալուն, անորոց բացատրութեանը և ստանձնաչնորհմամբ սկստ է համարուի:

Բ. 28 թիւից 1291 և 28 օգոստոս 1873 ի անշարժ Քիրք շէր և հողի վեարկերեալ օրէնքի սոյն հաշուածոց նուէր կամ կտակ ըլլալու պոյնան 17րդ յօդուածին մէջ կըսէ. « Հիցսէ վէ ես վարսիթ թարիլի իէ թէրը օլանաճագ էլիար իչիւն իրանը շէր օլանաճագ մուսակը թը նիլաճիլի իճրս օլանաճագ արք »:

Ըսել է թէ սոյն անշարժ հաշուածներն որ վագրէի դուրս են, կտակ կամ նուէր ընելու համար իրանը շէրի սկստ է:

Այս արամադրութեան ալ համեմատ կտակաց դարձադրութիւնն անկարելի կը համարուի:

Գ. Պատնասեան էֆէնտի սոյն հարցումը թէ վագրէի հաշուածներն ալ կտակ ըլլալու են թակաց սիտի կրնան ըլլալ. իրաւացի հարցում մ'է, Վարչութեան ծրագրին սոյն մասին ըստ կմնաց. և որովհետև սոյն ալ կարևոր կէտ մ'է՝ կրնանք խնդրել մեր հայրախնամ կառավարութիւնին որ թերևս շնորհէ մեզ:

Դ. — Բաւական կէտ մալ կոց ծրագրին մէջ. Բանից և Փայից բաւերն իրարմէ տարբերութիւն մը աւելին արդեօք. եթէ միննոյն նշանակութեամբ շեն գործած իր, շիտթութեանէ զերծ պահելու համար սկստ է որ մէկը կամ միւրը գործածուի:

5. — Պատնէրին քանիթիւնին վէ միւս

քին օրուայը տէրէճէտէ ֆամիլեալը վէ սոյնի հազարքնուս »:

Օրինակն ընդուի մէջ միւսքին օրուայը տէրէճէտէ խօսրերն ստանձգական ըլլալուն, գործադրութեան և դատի մէջ դանազան մեկնութեանց տեղի կուտան. ուստի յստակ ընդու գործածելու է, կարելիութեան և անկարելիութեան օրարագաները բացայայտ կերպով ըսել սկստ է:

6. — « Բուհանի վէ ամսամէկն իրի վէ ես իւշ դաթ շահիտ կադրադաւան սօնկրա »:

Այս խօսրերն կը հասկցուի թէ վիայները խոսրն ըլլալու են. արկաց սղ մեծ դժուարութիւն մը կերելի ինձ. չկրնա՞ր ըլլալ որ մարդ սոյնպիսի տեղ կամ այնպիսի սրարագայի մը մէջ գըտնուի, որ կրօնական և աշխարհական միատեղ չկարենան դանուիլ. եթէ վիայները խոսան ըլլալու սկստ չկոյ՝ սոյն ստեն սկստ է ըսել բուհանի վէ կախօտ ավանակն:

7-8. — Երրորդ և չորրորդ տեսակ կտակաց եղանակներուն մէջ շիտթութիւն կը տեսնեմ:

Ա. Չորրորդ եղանակ դադանի կտակը սկստ է արդեօք երրորդին նման կտակարարին ձեռագրին ու ստորագրութիւնն ունենալ. իսկ եթէ կտակարարը զիր չզիտէր և գաղանի կըտակ ընել կրնարի, ինչ սկստ է ընել:

Բ. Կտակարարին ձեռքովը գրուած և ըստորագրուած կտակն (ըստ 3 բորդ եղանակին) եթէ երրորդ եղանակին մէջ յիշուած արարողութիւնները կատարուած չըլլան, կտակարարին մահուանէն ետք իրք սչինչ և չեղեալ սիտի համարուի:

Այս կէտերը Վարչութեան ծրագրին մէջ բացատրութեան կարօտ են ըստ իս:

9. — Ժառանգական խնդրոց և կտակաց վերաբերեալ դատերու մասին վարչութեան ծրագրին ցոյց առած միջոցները իսկա թերի են:

Նախ՝ սկստ է ըստի « Ժառանգական և կտակաց վերաբերեալ բոլոր դատական խնդրոց քննութիւնն ու վճիռը տէրութեան օրինաց համաձայն և Ազգին կողմէ ստորատուալ ու Բ. Գունն վաւերացեալ կանոնադրութեան

արամադրութեանց համեմատ գործադրուի »:

Երրորդ՝ ծրագրոցն մէջ ըսուած է թէ « գաւառներու մէջ եթէ կտակներու մասին վէճ ծագի, նախնական քննութիւնը կըլլայ Ա. սաջնորդարանին մէջ խառն Ժողովով, և վերաքննութիւնը կըլլայ ի Պատրիարքարան »:

Բնու բան մը չէ ըսած թէ երբ կտակաց վերաբերեալ վէճը Պօլսոյ մէջ ըլլայ, ո՞վ սիտի ընէ նախնական քննութիւնը և ո՞վ սիտի վերաքննէ:

Ուստի կտակաց և ժառանգական խնդրոց մէջ երեան գայու դատերուն համար հետեւեալը կառաջարկեմ. — Ա. գաւառաց մէջ պատահած դատերու և խնդրոց նախնական քննութիւնն ըլլայ Ա. սաջնորդարանի մէջ խառն Ժողովով, իսկ եթէ վճիռն երկու կողմին մէկը չընդունի, իրաւունք ունենայ կեդրոնական վարչութեան խառն Ժողովը վերաքննութեան ներկայացնել:

Գ. Եթէ Պօլսոյ մէջ սրատահի խնդրը, ո՞ր թաղին մէջ սրատահած է նէ՛ նոյն թաղին խորհուրդն, եկեղեցոյ քարոզիչ և աւագ քահանայն և թաղին երեսփոխանաց հետ միանալով խնդրոցն նախնական քննութիւնն ընեն, և երբ երկու կողմին մէկը չընդունի տրուած որոշումն, իրաւունք ունենայ կեդրոնական վարչութեան վերաքննութեան ներկայացնել:

Դ. Իբր վերաքննիչ տեսան խառն Ժողովոյ սուած վճիռը չընդունող կողմն իրաւունք ունենայ դիմել առ Ընդհանուր Ժողովն իրք քարծրագոյն տեսան:

Ահաւասիկ իմ ունեցած դիտողութիւններս ստանք են, որ միայն սկզբան և ոգոյն կվերաբերին: Իսկ մասնաւոր սրարագաներուն համար կանոնադրութիւն մը չիւնել սկստ է և ստաջարկել Բ. Գրան վաւերացման:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Խօսքն Երաջեան է. Ֆինտիին է:

ԵԱՂՃԵԱՆ Յ. ԷՏ. — Որրոց համար սակէ առաջ փորձ մ'եղած է. երբ տէրութիւնն Ազգաց յանձնած էր քէրէքէները գրել, Ա. սաջնորդարանի կողմն մարդ կերթար կզրէր, և ինչպէս որ դատաւորը խարճ կառնու զուրուչին մէկ փարոց, ստաջնորդներն ալ ստին. բաց յեաոյ ասիկց մեծ ցաւ ծագեցաւ. յոյները բողոք ըրին

տէրութեան, ուստի նորէն հրաման եղաւ որ դատաւորները նոյն սոյն քէրէքէի գործոյն: Եթէ ստաջնորդները դատաւորաց պէս ստարք սիտի ստնուն, տղէկ. չէ նէ՛ ես կառաջարկեմ որ ստեն տեղի թաղականք գրեն և ստաջնորդարանի մէջ արձանագրել տան: Եթէ ստաջնուան պէս ըլլայ, նորէն բողոքներու դուր կրացուի:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Խօսքն իմ է:

(Այս միջոցին Ստեփան փաշա բեմն երևւալով, Ստեփանպետութեան աթոռ՝ վասն բացակացութեան Բ. Ստեփանպետ Ռուսինեան էֆէնտի, թողոց Գ. Ստեփանպետ Բրիտանոստոր էֆէնտիին:)

ԱՐՄԱՆԵԱՆ ՍՏԵՓԱՆ ՓԱՇԱ. — Ինձմէ առաջ բեմն երևող ստեփանքան էֆէնտիները խնդրոցն օրէնդրական մասին վրաց խօսեցան. և տեսա՞ք, Տեառք, թէ ո՞րքան իմաստութեամբ և մանրամասն տեղեկութեամբ ցոյց տուին մեզ ներկայացեալ ծրագրին թերի կողմերը: Ես սոյն թերութեանց վրաց սիտի չխօսիմ, ևս խնդրոցն դրաթեանք վրաց խօսք սիտի ընեմ, վասն զի կտեսնեմ որ սիտալ ըմբռնուած է:

Ես Եսրաղատական հրամանագիրը ուշալ կարդայի, և սրտտ անձին կը համարիմ իմ շնորհակալութիւնս յայտնել մեծապատիւ ընկերո Նարեան էֆէնտիին որ անցեալ նստին մեզ յիշեցոց և սրտտաւ եղաւ Վարչարան ծրագրին հետ Գրան հրամանագրոցն ալ ստարգրութեամբ մեզ հաղորդուելուն:

Սոյն Հրամանագիրը մեզ երկու բան կը ծախուցանէ և մէկ բան կը հրամայէ: Մանուցածներուն առաջինը կըսէ թէ գաւառաց մէջ ոչ մահաչտական հարտակաց կողմէ՛ ի կենդանութեան գրուած և գիկի մանուան երեան երաժ կտակները սիտի յարաւին: Ըսել է թէ սակէ առաջ սոյն տեսակ կտակներն նշանակութիւն չունէին, այլ այսուհետև անոնց արամադրութիւններն ընդունելի սիտի ըլլան: Երկրորդը կըսէ թէ խնամակալ ունեցող որրոց ժառանգական ընչից անտեսութեան մասին Տէրութիւնը միջոսմտութիւն սիտի չընէ. բաց ՚ի սոյն սրարագա

Ներքէ ուր խնամակարգի ձեռք սրբոց հարստութիւնը վատնուելու մասին բողոք կ'ըլլայ : Ըսել է թէ այսուհետև սրբոց ժառանգական հարստութեան անտեսութեանը Քառասովի կողմէն միջամտութիւն պիտի չ'ըլլայ, խնամակարգ պիտի ըլլայ անտեսող, և տէրութիւնը ՚ի հարկին սրտատարանող՝ ընչոց սրբոց :

Ասանկ ևս աւստիկ հրամանագրին ծանոցած երկու կէտերը, որ ստուգապէս մէկ մէկ շնորհք ևն մեզ և սակն ոչ-մասնատան հոգատակ ազգաց. և այս շնորհք՝ Արարչական բարեկործանաց վերջին հրաւիրողակի արդիւնքն ևն : Հարկու Ք. Գուան այս երկու առանձնաշնորհութեանց դրծաղբութեան մասին կանոնադրութիւններ պիտի սահմանէ. խնչովս կը յայտնէ դարձեալ հրամանագիրը :

Ստիցն խնամակարգ և սրտատարան չ'ունեցող սրբոց ժառանգութեան անկորուստ սրահուելով անտեսելու մասին, Ք. Գուանը կանխառոչ-մասնատան ազգաց պետերուն կարծիքն առնուլ սրտաշած տեսնելն յայտնելով մեր Պատրիարքին ալ կը հրամայէ կարծիք յայտնել այս կէտին, որովս զի սահմանուելիք կանոնադրութեան մէջ նկատողութեան առնեն : Եւ այս է ահա հրամանագրին մեզ հրամայած միակ կէտը :

Գործն սցապէս ըլլալով, տեսնենք թէ ի՞նչ ընել սրտա է մեզ և թէ ի՞նչ կառաջարկէ վարչական ծրագիրը :

Ա. Ի՞նչ ընել ոչտր է : Ըստ խմ կարծեաց, առաջին կէտին նկատմամբ նախապէտ է աշխատիլ տեղեկանալ թէ « գոտաներուն մէջ կատկողները պիտի յարդուին, մի թէ մայրաքաղաքիս մէջ որի՞չ կերպ պիտի ըլլայ » : Այնուհետև Արարչական այս շնորհին համար Ազգին շնորհակալութիւնն յայտնելով, մի միայն ըստ մեր ազգի կտակաց օրինակարան պայմաններն ո՞րոնք որ ևն, սոցց տողու, և ստով բառականանայու է : Պատով երկրորդ կէտին, անոր մէջ սրտաղել և հատկեալ պէտր է թէ խնամակարգ ո՞ր օրինակ և որո՞ւ կողմէն պիտի կարգուին, զի այս որոշուած չէ, և ստուգացին սահմանուելիք կանոնադրութեան համար խնդիր ընելու է որ այսուհետև խնամակարգ ազգովին սրտալին, և Ս. Ազ. Վարչութեան ըլ-

լան համարատու իրենց անտեսութեան : Իսկ անտէր սրբոց խնամակարգ թեան չժառանգական անտեսութեան համար, որսրտապէս կարծիք յայտնելու է թէ « ստոնց տէրը Ս. Ազգն է, պէտր է կատարելապէս անոր յանձնաի սային խնամարիթիւնը, և այս մասին կանոնադրական սկզբունք միայն յայտնելով, մանրամասն սրտագային համար մասնաւոր կանոնադրութիւն մը խմրազրուելիքը ծանուցանելու և վերջացնելու է սրտատարանը :

Բ. Ի՞նչ կառաջարկէ մեզ Վարչական ծրագիրը. — Ա. նոր օրէնք մը կտակ ընելու և գրելու, և նոր կարգադրութիւն մը կտակ կային խնդրաց անօրէնութեան համար, որ մեզնէ ուղղով չ'ից. և որ հետևորար տեւորող է : Մեր իրաւունքը չ'առ չ'առ, Գրան ներկայ յայտնել է, կտակաց օրինակարութեան և վաւերականութեան սրտմաններն, եթէ կան, որովս զի սրտապային ճանչցուի թէ ո՞ր տեսակ կը տարներն յարդելի ևն, և ո՞րոնք մերժելի :

Բ. Սնտէր սրբոց համար Ազգովին խնամակարգ կարգելու առաջարկութիւն մը, որ չ'առ աղէկ է : Բացց ստոր յարեր է որիչ առաջարկութիւն մը որ բողոքովին անտեղի է, այն է անժառանգ մեռնողներուն հարստութիւնը առաջնորդարանաց և Մայրաքաղաքիս մէջ Պատրիարքարանի միջոցաւ արձանագրել և սրահարանել՝ որ կը ստանկայի տեղեկանալ խմրազրիք յանձնակարգին թէ ո՞ւստի առած է այն առաջարկութեան իրաւունքը. հրամանագրին մէջ բառ մը չ'ից դոցս շոշախող. և ի՞նչովս կարելի է աքի դործողութիւն. ով պիտի սրահէ այս ժառանգութիւնը և առ ի՞նչ, և մինչև ե՞րբ :

Կանոնէք Տեաք որ, ծրագրին մէջ դատելու դտելու կէտեր կան. ստոնց վրայ կը հրախրեմ ժողովին ուղղութիւնը : Փորրիկ դիտողութիւն մ'ալ ունիմ ծրագրին ձեւն վրայ և կը վերջացնեմ : — Սահմանադրութիւնը կը սրահանջէ որ երբ Գանն Պատրիարքին կարծիքը հարցուի, Պատրիարքն իր գործակից և խորհրդակից ժողովներուն կարծիքն պիտի առնու և հարդրէ Գրան ի սրտատարան. իսկ երբ Ս. Ազգին կարծիքն հարցուի, Պատրիարքը սրտատար է Ս. Ազ. Երկարխանական ժողովին կարծիքն

առնուլ և ներկայել Գրան : Այս խնդրոցն մէջ հրամանագիրը Պատրիարքին կարծիքն ուղեր է, անոր սրտատարանի ծրագրեալ բարդիքի մէջ Վարչական ժողովից խտրը չ'ից, ոյլ յանձնախումբի մը միայն որ կրնայ Հայրախնամ Պատրիարքի մը կարծիքը ներկայացնել, բացց ոչ Սահմանադրական Պատրիարքի :

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՖ. — Մինչև հիմա խտտող առնարան կ'իջնաինները խնդրոցն կտրան կէտին վրայ բաւական խտեցան և ըուարանելին խնդիրը. բացց ի վերջոց Ստեփան վաչաբացարեց թէ Գրան ապաստմը մեր Պատրիարքարանէն՝ այս ծրագիրը չէ, ևս ալ այս մասին համակարծիք եմ : Գուան ինչ որ մեր Սրբապան Պատրիարքէն ուղած է, նմանապէս ուրիշ Պատրիարքներէն ալ ուղած է, անոնք ալ խմարանչիւր մէջմէկ կարծիք հազորդած են Ք. Գրան. և ըստ որում Գուան մեր Պատրիարքարանի կարծիքին կտրան, պէտր է կարծիք մը առաւ : Սըղէն ամենքնիս ալ գիտենք որ տեղութիւնն իւր շնորհած նոր հրաւիրողով քրիստոնէից արտանախիւններն ընդարձակել կուզէ, բացց միանգամայն չ'ուզէր որ այս արտանախիւնաց մէջ կառաւարութեան բուն օրէնքներուն ալ հակառակ բան մը ըլլայ : Մի՞թէ ջըխտե՞նք որ կառավարութիւնն սցաչապի տարիներէ ի վեր կտակաց և ժառանգական գործոց համար օրէնք ունի և անոր համեմատ կը դործողի այս տեսակ խնդիրները : Ամենքս ալ գիտենք դոցս, բացց ժամանակը բերու որ այս մասին ալ տանձնաշնորհումներ սոյ. եթէ բան մը կուզէ տայ, հարկու քիչ չ'առ իւր օրինացը համաձայնեցնելով պիտի սոյ : Աւստի ևս հարկ չ'եմ տեսնել այս բան յողաւածներով ծրագիր առաւ : Գուան միայն կհարցնէ թէ ի՞նչ ընել պէտր է որ դուք ալ գո՞չ ըլլաք : Ես կառաւարկեմ, փոխանակ այսչափ յողաւածոց մէկ յողաւածի մէջ սրտառանկել այն ամեն բան՝ որ կտրան կէտին կ'երարբերի :

Ես ալ սրտատարան եմ ծրագիր մը խմ առաջարկութեանս համաձայն տանկերէն ընդուով. ահաւստի առաջին կէտը, որ կտակ խնդրոցն կ'երարբերի :

« Վասիլիթ իթ մէք խտե յն քիտնէ սո, « զի ր վէ մէճուան վէ մտթ ու թ զմտարդնա, մա, « վր օլտըղը հէր աիւրիւ էմվոյի մանգուլէ վէ « գոցրի մանգուլէ յոնի տիլեւիկի եէրէ վէ ես « շտտէ վասիլիթ իթ մէյէ մէլըուն օլտուղըն, « տան, էլի իլէ իթ յիթ խտուլ իթ մէլմի վէ « մայեր օլտուղը մանգուլ վէ զայրը մանգուլէ, « տէն վէրէսիմէ մըղաարը սիւլիւսիւ թէրը օ, « լունուլ օլունմարը պէհանէ իլէ տալոյն մէ, « սուլ օլունմաւագ » :

« Լըրիննի, վասիլիթ խտն քիտնէ քէնտու « տիլիտսը իլէ իտնէղի վասիլիթի կէրէրէ քէն, « սու խտթ թը տէսի իլէ վէ ետիտ սուլըն, « արըղը մահալին մէրխտաա վէ մէճիտի թարա, « Քընտան թանդիթ իթ տիլիթ վասիլիթնումէ օլ, « տուղը հարտէ, սրունարտան տալոյի վագը « օլաճաղ հէր աիւրիւ տալանըն խտթի, « մտըղը զայրը ճայիլ օլաճաղը, Փագաթ ևս « քէնտու խտթ թը տէսի իլէ ետարըլը օլա, « յուլ վէ ես սիլր մահալը բնմիկալէ թանդիթ « գըրընմաւը սրտունան վասիլիթի բուն տալ, « յի գուհուրէ կէրէն տալոս տաչրտաա խէ « մահալի մէրխտաա վէ մէճիտի միւրիլէ իթիլէ « պխտայիլէն վէ տէրխտաալթի պոթիլիլիտնէ « մէճիտի միւրիլէլիլիթիլիտնէ խտթիլիլիտնէ Փաալ « ուրույիթ օլունմաղ վէ վէրիլիլի դարարը տէ, « բէճէլի գաթիլիտն սրտունմաղ » :

Ահաւստի կտակն խնդրոցն վերարբերեալ կարծիքնիս փոխանակ այնքան յողաւածոց այս բան կործ յողաւածի մը մէջ պէտր է սրտառանկելու. հարկ չ'ից այնքան սրտառանկեր փնտը սել և շատ յողաւածոց բաժանել : Ես կյուսամ որ տարիս տեղի համանական պիտի լինի Ք. Գրան բան թէ ուրիշ ազգաց կողմէ դրիտած ծրագիրները :

Պատով անտէր սրբոց ժառանգական խնդրոցն, ըստ որում մինչև հիմա գտաւապի գուար կնայեր այս գործերուն, և շատ տեղերէ գտնու գտա ըլլալուն, մանաւանդ յունաց ազգին կողմէն, սաստի տէրութիւնը կուզէ կոր գտաւապի ձեւքէն առնուլ սրբոց ժառանգութեան հակողութիւնը և յանձնել խրտրանչիւրն իւր ազգին հակողութեան : Հետևապէս կհարցնէ թէ ի՞նչ կերպով կուզէ :

Ահաւաստիկ այս մասին իմ առաջարկութիւնս .

« Եւկաղը Էյթանըն մուհաֆաղաւը պուհըն .
« նէ կէլինձէ , հէր Էլթիմին Էն Էաղըն թաւ .
« լիւզաթընտան պիրիմին իրաֆիսի իլէ մէմէրէ .
« թին քէսրէթի նուֆուրնէ կէօրէ իւշալէն պէ .
« շէ գտտար Էն մատուֆի վէ սահաֆի սէրվէթ .
« զէվաթալէն միւրէրքէսյ վտաֆի Էյթամ նամը .
« իլէ պիրէր մէճէլին թէշրիլի վէ պուհըրըն .
« Էլկաթիկէրէ քէֆաթիթի զրուգտան պաղզայ .
« Հէր պիր Էլթիմին ումուրը իուսուսը վէ մալի .
« Նին թէլէֆալէն մուհաֆաղաւը զըմընտաւ ա .
« սըլ Էլթիմին թաւալիքիս պուհընան զաթ իլէ .
« պիլ իլթիլալէ հարէքէթ իթմէք , վէ Էլէրէլի .
« սու Էլիզալէն պիր կէօնա ստալա վէ նիզա գու .
« հարինտէ թաշրտաւ զրուզու հարալէ մուհալի .
« մէրիսասս վէ մէճիլի միւրթիլիթիմտէ պիտա .
« յէթէն վէ տէրի ստատէթալէ իսթիմաթիլէն րու .
« յէթ վէ վէրիլէճէք գարար տէրէճէլի գաթիլէտէ .
« ստաւ զընմուգ » :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ . — Խօսըը Նուրեան Էֆէն .
տիին է :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ . ԷՑ . — Ով որ Բ . Գրան հը .
բամմաղլին և վարչութեան կողմէ ի սրատա .
թան զրուած ծրագիրը զէ մ աա զէ մ կարգայ ,
նոյն իսկ Ստեփան փաշայի բրած զխտաղութիւն .
նէրն անոր առջև կուգան : Իրաւ է թէ այս
ծրագրին մէջ շատ աղկի բաներ կան . բայց Բ .
Գրան աղածը չկայ : Արդեւ գիտնալ թէ Բ .
Գրան այդ հրամանագրին մէջ Պատրիարքարանը
կրնայ առիթ գտնել այս սրատախանը տարու :

Վասն զի մեծ Եպարքոսն իւր հրամանա .
գրով միայն անուէր սրբոց մասին կարծիք հար .
ցուցեր է . ուրեմն ի՞նչ հարկ կար կտակաց
մասին սրտրերութիւններ յիշեցնել , բանի որ
Գտար չէ ուղեր ուղչակի հասկցնել . մեր Օ .
գտտախտ ինքնակալին կամքն որոշ հասկցուած
է իւր Յէրանտիլը . իսկ Գտար մասնատրապէս
անուէր սրբոց մասին Պատրիարքարաններուն
կարծիքն ուղեր է : Միթէ այս սաթիւ Բ .
Գրան այդպիսի խնդիրներ ընելու տեղի կա՞յ մի .
կրաւ է թէ առիթը ձեռք անցած ժամանակ
կարմցնելու չգար . բանի որ մեր բարեխնամ
տէրութիւնը սրամաղրութիւն ցոյց տալու վրայ

է իւր հարատակաց ցուերը ընելու և խնդիրները
կատարելու , սէտք է այն բարեարտաւէ տաթիւ
թէ կտակաց և թէ մասանդութեան մասին
մեր անեցած խնդիրները յայտնել Բ . Գրան .
բայց թէ ի՞նչ կերպով պիտի յայտնենք , սաթի .
կայ ձեռի խնդիր է : Այտար է զիտնալ թէ տէ .
րութիւնն այս ըստ ըստներուն համար յատուկ
օրէնքներ ունի . մեր չմտնամք՝ որովհետեւ
Թուրքիոյ մէջ կապրինք . բէրէքէի Երզաւ կայ
հաս ալ , գաւտուայ մէջ ալ : Գործնական կէ .
տին գալով , որովհետեւ ըսինք թէ բէրէքէի Եր .
զաւ կայ Պօլսոյ համար գաւտ , գաւտուայ հա .
մար գաւտ , Պօլսոյ համար եղածին մարդ բան
մը չկրնար ըսել . վասն զի Պօլսոյ մէջ Էթէ ա .
մենէն աւելի տարահով գործ մը կայ , սրբոց
ժառանգութեան գործն է այն . տէրութիւնն
այս մասին թէ՛ բրիտանիայ և թէ՛ մահմեդաւ .
կանոց համար կատարելաւ ազահովիչ անօրէնա .
թիւններ բրած է , որոց Էթէ անձանաշուլի .
նիք՝ ապերախտութիւն ըրած կըլլանք : Գործ .
նական կէտը թէ որ առիթ պիտի ընենք , պէտք
է նկատողութեան տանալք այն չըջարեարանն՝
որ սակէց 17 տարի առաջ գրեւորը գրիտեցաւ ,
սրոց մէջ կտակի համար սրամաղրութիւններ
կան . այդ չըջարեարանն աչքի առջև բերելով՝
թէ որ գաւտուայ մէջ եղած զեղծումները բաւ .
նալու համար նոր սրամաղրութիւններ պահան .
ջելու պէտք կայ , զայդ ցուցնենք Բ . Գրան :
Յիշած չըջարեարանա հանգուցեալ Բէշիա
փաշայի օրով գրուած և տիրող օրէնք եղած է :
Այտար մէջ կտակաց մասին սրամաղրութիւն մը
կայ , սրա համեմատ կտակ մը փաւերական և
յարդելի է . թէ որ Պօլիս է՝ Պատրիարքէն
փաւերացեալ ըլլալու է , և թէ որ գաւտուայ
մէջ է Աստընորգէն փաւերացեալ ըլլալու է :
Բայց որովհետեւ կտակները շատ անգամ իրենց
նպտասակին չեն հասնիր , անանց գործաղրու .
թիւնն ազահովցնելու համար հարկ եղած մի .
ջոցները ցուցնենք և բանք Բ . Գրան թէ ահա
այս է մեր օրինաց սրամաղրութիւնը կտակն .
բաւ փաւերականութեան մասին :

Գալով սրբոց մասին , յիշած գաւտական
չըջարեարանն կըսէ որ երեք չորս նախագահ .
ներաւ կնքոյն տակ պիտի պահան որբերուն ըս .
տացուածքը : Սակայն չյայտնէր թէ բրիտանիայ

համար Աստընորգայ կողմանէ ալ միջամա .
թիւն պիտի ըլլա՞յ թէ ոչ :

Մեծ Եպարքոսին հարցուցածն ալ այս է .
ի՞նչ միջոցաւ կուզէք միջամտութիւն ընել կը .
տէ : Իմ ըսելիքս այս է . մեր տալիք սրատա .
թանին այնպիսի ձև մը շտանք՝ որպէս թէ տէ .
րութեան նոր օրէնք մը կցուցնենք , պէտք է
տէրութեան օրէնքներուն մէջ աչքի անցնենք թէ
կտակաց և թէ սրբոց համար ի՞նչ սրամաղրու .
թիւններ կան , ո՞ր մասերն են որ մեր պիտոյից
չեն սրատախաններ և մեր միջամտութեան կա .
րտութիւն տնին , անանք փողովներ և գործնա .
կան միջոցները ցոյց տանք Բ . Գրան : Ատար
համար կատաղարիւթ որ Էթէ կարելի է շարաթ
մ'ալ ետ ձգուի այս խնդիրը , ժողովս յանձնա .
ժողով մը զնէ իւր կողմէն քանի մը օրէնագիւտ անձե .
րէ բաղկացեալ որք տէրութեան Տիարարք բնեն ,
և պէտք եղած կէտերն առնելով գործաղրելի
ծրագիր մը խմբագրեն :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ . — Խօսըը Փաւաղեան է .
Ֆէլիտիին է :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս . ԷՑ . — Կտակաց և սրբոց
մասին Վարչութեան կողմէ ներկայացեալ ծը .
րագրին վրայ սրահ մը առաջ Ստեփան փաշային
բրած զխտաղութիւններն ևս ալ պիտի կրննի .
բայց յետոյ Նուրեան Էֆ . երա իրաւ աղկի բա .
ցաարութիւն մը առաւ բանով թէ որչաֆ որ
Բ . Գրան անուէր սրբոց խնամակալութեան մա .
սին միայն Պատրիարքարանի կարծիքն ուզած է ,
այսու հանդերձ Վարչութիւնն այս բարեարտաւէ
առիթը չփոխեցնելու համար փութացեր է ուրիշ
կարեւոր կէտեր ալ միանգամայն ծրագրել : Այս
մտք առաջարկեալ ծրագրին բովանդակութիւ .
նը կրնդ աւնիլ , և Նուրեան Էֆէնտի համակար .
ծիք չեմ գտնուիր նոր յանձնաժողով մը անուա .
նելու առաջարկութեան մասին , իբր թէ Վար .
չութեան մասնաժողովը Տիարարք բնած սեր .
տած և ըստ այնմ իւր ծրագիրը պատրաստած
չըլլար : Այս պարագային մէջ որտեաւոր այն
ծրագրին բացատրութիւնը կնկատեմ . և այս ալ
շատ դիւրին է ընել , եթէ միանգամ զայն ուշի .
ուշով նկատողութեան տանալք :

Առաջարկեալ ծրագրին կտակաց մասն ա .
ւելի բննադատութեան նիւթ եղաւ ինչ առաջ

խօսող սրատաւարժան երեսփոխանաց կողմանէ ,
և այս ալ տեսներ որ կտակ չինելու համար
ասհմանաւ չորս եղանակներն եղան ընդհան .
բաղէս : Ես նկատելով որ այդ չորս եղանակնե .
րն աւելի կանոնական են քան թէ հիմնական ,
կատաղարիւթ դանոնը յարաւել , և անանց տեղ
սո հիմնական սկզբունքն աւելցնել թէ՛ աղղոյ .
նոյ մը կտակը՝ փաւերական կըլլայ , եթէ դաւա .
սաց մէջ է Աստընորգարանէն , և եթէ Պօլսոյ
մէջ է՝ Պատրիարքարանէն հաստատուած ըլլայ :
Եթէ բարեխնամ կտաւախութիւնը մեր կտա .
կաց գործաղրութիւնն ազահովութեան տակ զը .
նելու յոժարութիւն ունի , պէտք է որ ընդունի
այս սկզբունքը . որով յետ մահուան կտակարա .
րին , անոր կտակաղբին անհրաժեշտ գործա .
ղրելի կըլլայ՝ երբ աղղոյին իշխանութենէն հաս .
տատեալ է : Այն ստեն Սղղին կը մնայ մաս .
նաւոր կանոնաղրութեամբ հաստատուել թէ կը .
տակներն ի՞նչ եղանակաւ շինուելու են , որ
Սղղէն ալ հաստատուելով օրինաւոր ըլլան :

Այս է ահմացդ առաջարկեալ և եղանա .
կաց տեղ իմ՝ առաջարկութիւնս , որ հիմնական
կէտն է :

Արանցով գաւտ կտակաց մասին ծրագրին
սրատախտութիւնները հիմնական են : Օրոյցիրը
կըսէ , կտակ ընողն իւր սատցուածոց մէկ եր .
րորդը կրնայ ուզածին կտակել , երբ դաւակ ու .
նի , և այլն : Ասանք հիմնական են , որովհետեւ
տէրութիւնը բէրէքէի Երզաւնաւէսի մը ունի , որ
կարամաղրէ թէ մարդ մը իւր ունեցածին մէկ
կըրորդը միայն կրնայ կտակել :

Արդ՝ տէրութեան այս ընդհանուր սկզբունք .
րէն բացատրութիւն ընել կուզուի թէ մէկ եր .
րորդը կրնայ կտակել մէկին՝ երբ դաւակներ ու .
նի . իսկ երբ դաւակ չունի , և թոտ , ամուսին
հոյր , մայր ունի , այն ստեն ալ կէտը կտակել .
և երբ տանք ալ չունի , իւր բոլոր ստացուած .
րը կտակել : Ահա առիկայ իբր սկզբուն խնդիր
նկատելով ահաղջարէս մնալը կատաղարիւթ :

Գիտողութիւն մ'եղաւ որ փագրֆ կալուած .
ներն ալ կարենան կտակալիլ , առիկա ամենու
ալ փաւալան է կարծեմ , և չնորհատարտ կըլ .
լանք եթէ բարեխնամ կտաւախութիւնն ըն .
դունի : Հեռուապէս կատաղարիւթ որ անշարժ

միւր շէնքին վրայ՝ տեղաց նաև փողոցի շէնքը :
Իսկ կտակաց մասին ծագած վէճերուն քննութեան և Պատրիարքարանի մէջ կտակաց արձանագրութիւնները դանդաղու համար եղած առաջարկութիւնը կարևոր և կտակին կէտեր են, կտակաց անվթար պահպանութեան համար :

Ահա կտակաց գործադրութիւնն այս հիմնական սկզբանայ շնորհիւ կրնայ ստորհասիլ, և ծրագրին այդ ստորանակութիւններն ամբողջ պէտք է որ մնան, վասն զի ասանք են այն առանձնաշնորհութիւնները՝ որոս Ազգը պէտք է տնկնայ, և արդէն ալ ասանց մէկ մասն ունի իւր սահմանադրութեանը, բայց այս անգամ՝ տեղի բացորոշ ունենալու հարկին մէջ ենք. զի ցարդ ստատահած են այնպիսի դէպքեր, յորս Ազգէն հաստատեալ կտակներ խնդրոց տակ ինկած են, ինչպէս պատահեցաւ մեր ժողովուհանութեան օրով Նիկիոսիոց մէջ, նոյն իսկ ներկոց Արքայան Պատրիարք Հօր նոյն միճակին Առաջնորդ գանուած միջոցին. Առաջնորդ զէն հաստատեալ կտակի մը խնդիրը տեղացն դատարը չէր ընդունած :

Գանք որոց խնամակարութեան խնդրոցն : Անտէր որոց մասին ծրագրին պարունակութիւնն ստորջ կրնողունիմ, և միայն կտակաւորիկեմ քանի մը յաւելուածներ : Բ. Գրան հրամանագիրը կըսէ թէ խնամակալ ունեցող ոչ մահմետական որոց ժառանգական խնդիրներուն կառավարութեան կողմ միջամտութիւն պիտի չըլլայ, միայն երբ գանդատ լինի՝ այն տնկ կառավարութիւնն իւր հսկողութեան տակ պիտի սանու : Կառաջարկեմ յաւելու ծրագրին մէջ թէ ըստ որում կառավարութեան կողմ միջամտութիւն պիտի չըլլայ խնամակալ ունեցող որոց խնդիրներուն, զոնէ ասանք Ազգին հսկողութեան տակ ըլլան. այսինքն՝ երբ մէկը մեանի, եթէ հոյր և մայր ունի, ասանք բնականաբար խնամակալ (վտար) պիտի ըլլան. եթէ գաւառաց մէջ է՝ Առաջնորդարանին, և եթէ Պօլսոց մէջ է՝ Պատրիարքարանին հսկողութեան տակ ըլլան :

Հոս միջանկեալ դիտողութիւն մ'ալ ունիմ : Այս ծրագրին մէջ թէ՛ կտակաց և թէ՛ որոց խնդիրներուն հոգը միայն Առաջնորդա-

րանաց և Պատրիարքարանին տրուած է. կառաջարկեմ որ յիշատակուն նաև տեղացն եկեղեցականք և Թաղ. Խորհուրդը : Վասն զի՝ օրինակի համար Նիկիոսիոց միճակին մէջ 50 կամ 60 դեղեր կան, և դիւր կայ որ 24 ժամ հետի է Նիկիոսիոցէն, եթէ ամենէն հետի դիւրերէն մէկին մէջ մարդ մը մեանի, անմիջապէս խնամք տանողը տեղացն Թաղ. Խորհուրդը պիտի ըլլայ, այն պիտի կարգադրէ և այնուհետև պիտի գոց գործը յառաջնորդարանին շնորհիւ է նաև հոս մայրաքաղաքիս մէջ : Հետևապէս՝ նախ թողին և ապա անոր միջոցառաջնորդարանին կամ ստորիարքարանին միջամտութեան կերպը բացայայտ պէտք է դրել :

Ուրիշ կարևոր պարագայ մ'ալ կայ՝ որ պէտք է յաւելու ծրագրին մէջ : Ընդհանրապէս մեր արդէն պանդխտութեան մէջ զըտուողներ կան. սրանդխտութեան մէջ մեանողին ստացուածքն իսկոյն դատարը՝ կերթայ կը գրէ, թէ և ժառանգորդները չտեսնուած ըլլան : Այսպիսեաց ստացուածոց պահպանութեան հոգը մեանողին թէ՛ հոյրերի երկրին և թէ՛ գանուած տեղացն Ազգ. Վարչութիւնը պէտք է ստանձնէ :

Վերջապէս կեղծակերպութիւն Վարչութեանն եկած Մրտիրոս, որ Տէրութեան Տխրորի օրէնքները սերտող անձանց կողմ պատրաստուած է, կրնանք բարեփոխութեամբ ընդունիլ. և այս բարեփոխութիւնները ներկայացեալ դիտողութեանց վրայ Ժողովը պէտք է որ ընէ :

Ուստի իմ դիտողութիւններս ամբողջով, կը ներկայացնեմ հետևեալ կերպիւ.

1. — Կտակի չորս եղանակները բարձուն և անանց տեղ աւելնայ. « Կտակ մը վաւերութեան է, երբ կտակողին թաղին եկեղեցականներէն և Թաղ. Խորհուրդէն վկայեալ է, և եթէ գաւառին մէջ է՝ Առաջնորդարանին, և եթէ Պօլսոց մէջ է՝ Պատրիարքարանին հաստատեալ » :
2. — Կտակի սնշարժ միւր շէնքին վրայ տեղնան նաև վազը՛ի շէնքերը :
3. — Խնամակալ ունեցող ոչ-մահմետական որոց ժառանգական խնդիրներն Ազգային

Վարչութեան հսկողութեան տակ ըլլան :

4. — Պանդուխտ չտեսնուած ժառանգորոց ստացուածքն ստահովել Ազգ. Վարչութեան պատկանի :

5. — Կտակաց և որոց խնդիրները նախ թողին և ստիտ առաջնորդարանաց և Պատրիարքարանին հսկողութեան տակ ըլլողը նշանակուի :

Խօսքս կուտրեմ, շնորհակալութիւնս յոյսնելով զայս Մրտիրոս ստորաստող Մասնաժողովը և Վարչութեան : Կը ցախմ միայն որ Ուստիեան կ'իմ. այսօր ներկոց չէ, որով այսպիսի բարդական խնդրոց մը համար իւր կարծիքը չենք կրնար գիտնուլ :

ԱՅՆԱԳՅՆ ԵՑ. — Խօսքը Ս. Նախագահին է :

ՄԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Այն տոննորան կ'իմարներն՝ որ Վարչութեան կողմէն բերած Մրտիրոս վրայ խնամակալ խօսքեր և դիտողութիւններ բրին, եթէ նոյն Մրտիրոս հեղինակող վարչական մասնաժողովին մէջ զըտուած ըլլային, նոյն խօսքերը չէին ընել, վասն զի այդ խօսքերը մեծաւ մատար նոյն իսկ Մասնաժողովի անգամաց մէջ եղած են : Ատենաբանից խօսքերուն ամենը չեմ յիշեր, որպէս զի կարենամ անոնց ամենուն պատասխանել. միայն Փափաղեան կ'իմ. խօսքերուն պիտի սրտասխանեմ, մեր Մրտիրոս մէջ կտակ չինելու չորս եղանակ սահմանելուս նպատակը բացատրելու համար : Ստիպն խնդիրը փափակ ըլլալուն՝ պէտք է Ժողովն առանձին մտիկ ընէ :

Այս միջոցին Գիւանին հրաւիրեմք ունկընդիր ժողովարդը դուրս ելաւ, և դուանքը փակուեցան :

ՄԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — (Դարուակերով) Պաննեան ակրութիւնը մինչև ցարդ քրիտոնից օրինաց համեմատ եղած կտակները չէր ճանչնար. շրիարք անվտիլին վախէր ճանչցածը միայն այն բան է, որբան կարգացած էր բերէք երգանակալի ըստած կանոնագրին մէջ. հոն ըստած է թէ մարդ մը իւր ստացուածոց մինչև մէկ երրորդը կրնայ կտակել. ստիպայ

կարգացողն ստջի բերան թէ և մինչև մէկ տարիան մը զոհ կըլլայ, բայց բիչ մը վարը կը տեսնէ որ ուրիշ արանադրութիւն մը վերինին զորութիւնը կ'ընջէ. վասն զի վարը կըսէ թէ մինչև որ սղութեան ատեն քիտիմ և իճրազ չընէ՝ չընդունուիր : Ահա Փափաղեան կ'իմարին յիշած Նիկիոսիոց ստաջնորդ գանուած ժամանակիս մէջ սրտասահ կտակի խնդիրը կառավարութեան շնորհուեւրեն սրտածաւն այս էր. թէ և նոյն կտակն ըստ մեզ օրինաւոր և առաջնորդարանին հաստատեալ վաւերական կտակ մ'էր, բայց կտակարարը մեանելէն ստաջ քիտիմ բրած չըլլալուն և կտակագրին մէջ յետ մանուան բաւերը գրուած ըլլալուն համար կառավարութիւնը չընդունեց, որով և կտակն ոչընչացաւ : Մեր ընդհանուր ժողովը ներքին կանոն շնորհիւ ասկէց աւելի խօսիլ և բննադատել տէրութեան քաղաքականութիւնը :

Գանք որ Ստեփան վաչոյին բրած գիտադրութիւնն ալ կերպով մը ճիշդ էր. ըստ թէ մեր բերած ծրագիրը Բ. Գրան հրամանագրոցն պատասխանը չէ, և արդարև այնպէս է, սակայն այդ հրամանագրէն ետք՝ երկրորդ մ'ալ կայ. ահաւտիկ, այն ալ կարգացէր, և կտակն էր որ սնոր մէջ յիշուած է կտակաց համար ալ բայիւս մը չինել պիտի : Ուստի փափարքս սնոր որ մեր կտակաց վաւերականութեան պոյմանները հարկ եղած եղանակաց բացատրութեանը ծանօթացնենք կառավարութեան, որպէս զի կարենան մեր կտակներն այսուհետև գործադրելի լինիլ :

ԱՍԼԱՆԵԱՆ Ս. ՓԱՇԱ. — Ինչ դարմանալի բան. խնդիրը կանխաւ խնամատարելու համար Երեսփոխանաց դիտած գրութեանց մէջ այս երկրորդ հրամանագիրը չէ գրուած, որ ստաջինէն աւելի կարևորութիւն ունի : Ասի Վարչական պաշտօնից կողմէն զանցառութիւն մ'է մեղադրելի, ինչպէս որ նոյն իսկ տպեալ գրութեանց մէջ ալ թարգմանութեան անհարազատութիւնը այն զանցառութիւնը կառայուցանէ : Ինչ որ ալ ըլլայ, վարչական ծրագիրը կատարելապէս չորտասխանէր Գրան հրամանագրին. շատ բան ուզեր ենք, և որպէս զի « խնդրէք և ոչ անուրբ, վասն զի չարաչար խնդրէք » ըս-

տի վերջին, սկստ է սցծմին խոհեմութեամբ
վարտինը և առնելու յոյս ունեցածնիս խնդրենր
Եւ ասոր համար ես ծրագիրը ծայրէ ի ծայր
որբազրութեան արժանի կանեմեմ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Իմ ստաջին փա-
վարս սա էր որ մեր կտակները հաւատոյ և եկե-
ղեցոյ օրինոց վերաբերեալ նախնական խոսքեր
ըլլողը ճանչցնենր Բ. Գրան. ինչպէս և նոյն
պէս Յունաց Պատրիարքն ալ զոչ խորհած էր.
աշխատակի Յունաց Պատրիարքն աւ Գուռն
ու զարկուած ծրագրին սրտածէնն ալ, զոր ինձ
զրկած էին. կարգացէր, և կը տեսնէր որ իմ
ըսածիս պէս է :

Առաջին յօդուածին մէջ կըսէ թէ բրիտ-
տանեաց մը իւր ստուցումըն ուզածին չարք
և ուզած տեղը կարող է կտակել :

Ես ալ առջի բերանն սոյն տրամադրութեան
համեմատ ուղեցի ծրագրել. բանի որ հաւատա-
րութիւն և կրօնից արտադրանքներն խոտուոյ-
ուած է մեզ նոր հրովարտակին մէջ, իմ իրա-
ւունքս էր իբրև Հայոց Պատրիարք, ձեզ չը
հարցուցած ալ պէտք եղած առաջարկութիւն-
ներն ընել արտօնութիւն և ազատութիւններ
ձեռք բերելու համար, բայց իբր Մահմանա-
դրական Պատրիարք արտաուարեցայ հաս բերել :
Իմ նարատիս հասկցնել է Բ. Գրան թէ չը-
բխտանեացը տղատ են ըստ իրենաց կրօնի ա-
մեն ասան ուզած կերպովն կտակ ընել. այս
նարատակին հասնելու համար նախատեսուած և
դրուած են ծրագրին մէջ սոյն չորս եղանակ-
ներն, որոց համար աւելորդ են ըստ Փափազ-
եան էֆէնտին :

Ես առաջարկեցի որ միայն խոտուումն հօր
վրայութիւնն ալ բաւական ըլլոյ կտակ մը վա-
ւերացնելու համար, բայց Խաան ժողովն սոյս
կէտին վրայ բաւական խորհրդածելն ետև հարկ
տեսաւ որ բահանոյին հետ բանի մը աշխար-
հական ալ վրայ գտնուին :

Ես զխոսեցի և սցծմ ալ կը զխոսեմ թէ
կրնայ պատահիլ որ մարդ մը մեաներուն մօտ
իր քովը գտնուող բահանոյին գաղտնի կտակ
սը ունենալը խոտուումնի. ևս փորձով զխոսեմ
զոյս, զի ասանկի զէջրերուն ներկայ գտնուած
եմ : Հարուստ մարդ մը որ իւր կեանքին մէջ

տղորմութիւն մը տուած չէ, կրնայ ըլլալ որ
իւր մեաներուն մօտ՝ քովը եկեղեցական մը զըտ-
նուի և կտակ մը ընէ անոր ներկայութեանը,
յանձնելով սոյն կտակին դործադրութիւնը նոյն
եկեղեցականին : Ասանկ գաղտնի կտակներ շատ
կրնան սրտահալ, մանաւանդ երբ կտակին վը-
կայն շահ չունենայ նոյն կտակին, ինչպէս հա-
մար դուռը գոցենր, 4 կամ 6 վրայ ուղենր :

ՓԱՓԱԶԱՆ Ս. ԷՖ. — Իմ զխոտուութիւնս
միայն սոյս էր թէ այն 4 եղանակներն որ ման-
րամանութեան կ'ըրարերին, իբրև կանանական
մաս կրնան յարատիւ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Անոք ինձի հա-
մար էտիան կէտեր են. ուրիշ մանրամասնու-
թեանց համար կրնայ երկուր կանոնադիր մը
չինուիլ, ինչպէս որ մեր ծրագրոյն վերջարանին
մէջ ըսած ենր, և սոյդ կանոնադիրը չինելու հը-
րաման խնդրած ենր Բ. Գուռն : Եթէ ասանկ
չընենր, ո՞վ պիտի նայի մեր հիւանդանոցները,
մեր եկեղեցիներն ու դպրոցները : Ես կընդունիմ
եղած զխոտուութիւններն մի քանին, մանա-
ւանդ սոյն՝ որ ըսուեցաւ թէ վաղը՞ կալուածոց
մասն ալ յաւելնայ կտակի արայմանոց մէջ : Սա
կայն վերջին անգամ մ'ալ սրտաբա է յիշեցը-
նել որ սոյս խնդրն այլևս չկրնար երկարաձգիլ
և սոյսոր պէտք է ըմնայ. ուստի կառաջարկեմ
որ սոյս խնդրոյն վրայ զխոտուութիւն սնեցող և
բեախօխան էֆէնտիններուն ամենն ալ վաղը գան
միանան ծրագիրը պատրաստող մասնաժողովոյ
անդամոց հետ, և վերջին սրբագրութիւն մը ը-
նելէ ետև, տանց նորին հոս բերելու ծրագրի-
րը՝ յանձնուի ինձ, տանիլ մեծ Եարագոսին :

ԲԱԶԱՎԱԹԻ ԶԱՅՆԵՐ. — Շատ աղէկ, շատ
աղէկ, Սրբադոն Հայր :

ԱՏԵՆԱԳԵՏ ԷՖ. — Գեռ ևս բանի մը ստե-
նարան կայ, որ խօսք ուզած են, թէ որ
խօսքերնին ետ առնեն՝ Սրբադոն Հօր առաջար-
կութիւնը բուէի կ'ընեմ :

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ՎԱՐԴ. — Բանի որ սոյդ
ծրագրին անգամ մը հոս բերուեցաւ, կարծեմ
օրէնքը չներէր որ տանց վաւերացման քուէն
ժողովս ընդունելու ետ դարձնենր : Միթէ
պէտքէ՞ որ մասնաժողովոյ յանձնուելն ետև
նորին ժողովին դառնայ ի վաւերացումն, և սոյ-

նուհեակ մասուցուի Բ. Գրան :

ԱՍԼԱՆԵԱՆ Ս. ՓԱՇԱ. — Մրագրին բովան-
դակութեան վրայ բաւական խօսուեցաւ. յանի
որ Վարչութեան վերաբերեալ խնդիր մ'է սոյս,
ազգին օրէնք չենր պներ, սոյ Բ. Գրան ազգին
խնդրանքը կը մասուցանեմ կամ աւելի ճիշդ
խօսելով, Վարչութիւնը իր կարծիքը կը յայտ-
նէ և սչ ազգին, զի Գուռը Պատրիարքին կար-
ծիքն ուղեր է և սչ ազգին. ինչ հարկ ծրագրին
անգամ մ'ալ աստ բերել և քուէարկութեան ենթ-
արկել : Բայ ասիէ, միթէ նոյն իսկ ազգին
օրէնք եղող Մահմանադրութիւնն ալ սոյս կեր-
պով Գուռը գացած չէ՞ ժամանակին : Ըստ իս
խոխարի յանձնաժողով մը կայ արդէն, անոր
պիւր պէտք է, որ հարկ եղած սրբագրութիւնն
և կատարեալ սրբագրութիւն մը ընէ ժողովոյս
մէջ եղած խորհրոց համաձայն և ուղղակի
Գուռը պիտի հրամանադրին պատասխանը :

ԱՏԵՆԱԳՊՈՐ ԷՖ. — Ատենարանից նորին
խօսք ապու հարկ չիայ ըստիս. որովհետև զի-
ստուգութիւն ընողներն ուղտն ալ պիտի կրնայ
երթալ միամալ յանձնաժողովին հետ, ըստ ա-
ռաջարկութեան Ս. Հօր :

Վերջոպէս Սրբադոն Նախադաշին սոյս
ջարկութիւնը բուէի դրուելով, միածայն հաւա-
նութեալը ՈՐՈՇՈՒՆՅԱԻ Մրագրիւ Նորին Սըր-
բազութեան յանձնել, սրբիս զի Վարչա-
թեան կողմէ ընարեալ խոխարի մասնաժողովն
և զխոտուութիւն ընող երեսփոխաններն հրախ-
րելով, վերջին սրբագրութիւն մը ընել տուէ
ետև, տանց վերատին Ս. Պ. ժողովոյն բերե-
լու՝ որ յառաջ մասուցանէ Բ. Գրան :

Սոյն որոշման համեմատ՝ զխոտուութիւն ը-
նող երեսփոխաններն Ստեփան փաշա, Նար-
եան, Պառնասեան, Բազաղեան և Փափազ-
եան էֆէնտինները կոչուեցան յանդամակցու-
թիւն յիշեալ մասնաժողովին :

Իսկ Փափազեան էֆ. իւր կոչման տակն
հրաժեշտ տուաւ յայանելով թէ ինր Մրագրին
բովանդակութիւնն ընդունած է և մանրամաս-
նութեան վրայ նոր զխոտուութիւն մը շունի, և
թէ իւր առաջարկութիւնը՝ զոր սրահ մը յառաջ
իբր կ'ըրարացուի ընկողացոյց յաստի :

պատրաստ է ստորագրեալ յանձնել Ս. Նա-
խադաշին, (Չոյս ըսելով՝ իւր առաջարկու-
թեանց թուղթը յանձնեց Ն. Սրբազնութեան) :

ՇԱՀԱԶԵԱՆ Ն. ԷՖ. — Անշուշտ չէ
մտայուած որ ասիցոյ շատ տարիներ յառաջ տէ-
րութիւնն արտօնութիւն տուաւ բրխտանից՝
ըստ օրինի կտակներ ընել և դործադրել : Ես
կը յիշեմ որ դրսերը Պատրիարքական հրահանգ-
ներ ալ գրկուեցան սոյս մասին. բայց սոյս ար-
տօնութիւնը խիստ քիչ տեւեց և ոչնչացաւ յետոյ :
Հիմա կերելի որ տերութիւնը միևնոյն արտօ-
նութիւնը վերահաստատուելու նպատակաւ Ս. Պ. ին
կարծիքը կուզէ. երբ ասանկ կարեւոր ու կենսա-
կան խնդիր մը մասնաժողովի մը կը յանձնենր,
պէտք է սոյնպիսի անդամներ դնենր՝ որ թի՛ տէ-
րութեան և թի՛ ազգին օրէնքներուն լիարդէս
տեղեակ և հմուտ անձինր ըլլան :

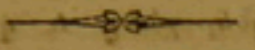
Չոյներ. — Մասնաժողովոյ անդամներն
արդէն ամենուս վտառութիւնը վայելող ընտիր
և հմուտ անձինր են :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Պարտ կը հա-
մարիմ մեր Մրագրիւ հեղինակող Մասնաժող-
ովոյ անդամոց համար շնորհակալութիւնս յայտ-
նել, սրովհետև Բ. Գուռն ուրիշ հրամանադրով
մ'ալ զմեզ արտօնեալ արոց բաշխման և հաւաքման
եղանակիմասին մեր կարծիքը խնդրած էր, որուն
վրայ նոյն մասնաժողովոյ որոշմամբ պատասխան
մը տուած ենր Բ. Գրան : Օտարներն անգամ
տեսան մեր տուած պատասխանը և զոհուա-
կութիւն յայանեցին անոր համար : Յոյներն իսկ
մեր գրածին օրինակն առած և բաւ մը աւելի
կամ սրակաւ չեն կրցած գտնել անոր մէջ :

Սոյս միջոցին Ստեփան փաշա վերստին զի-
ւանին զրախն անցաւ :

ԱՏԵՆԱԳԵՏ ՓԱՇԱ. — Ուրախ ենր, Սըր-
բազան Հայր, որ զմեզ սրական արոց մասին
Վարչութեան մասնաժողովոյն խոխարած ծը-
րագրին ուրիշ ազգերը անսած և զոհուակա-
թիւն յայանած են. միայն մեզի չցուցուեցաւ
սոյդ ծրագրիւ, մեզի ալ սոյս տուէր, կաղաչենր,
որպէս զի մենք ալ շնորհակալութիւննիս յայտ-
նելու ստիթ ունենանք :

ԱՐԲԱՋԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Զինւորական տրոյց համար գրածնիս օրինաց ծրագիր չէր որ հոս բերէինք. նոր հրովորատիկն պարունակած զինւորական տրոյց վերաբերեալ տրամադրութիւնք հասկնալու մտք հարցումներ են :

Պատասխանիք Քենիչ յանձնաժողովոյ ի վերայ առաջարկութեանց Սորոզան Պատրիարք Հօր :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Անցեալ նստին Արքազան Պատրիարք Հօր ներկայացուցած զանազան առաջարկութեանց քննութեանը համար ժողովիս կողմէ կարգեալ յանձնախումբը նոյն առաջարկութեանց պատասխանները մեծ մասամբ ուրոյն ուրոյն ՚ի զիր առած պատրաստած և ստորագրեալ մատուցած է Ղրւանիս :

Հաս որում դեռ ևս ատենի փակման որոշեալ ժամը չէ հասած և բաւական միջոց ունինք, Ղրւանն կը սրբատարի անմիջապէս սոյն խնդրին անցնել, և յանձնաժողովոյ բերած պատասխանները ժողովոյց ներկայացնել, հասածնուս չափը կարգաւորվ ալ տք եղած անօրէնութիւններն ընելու համար :

Այս միջոցին Օզսէն ԷՓ. առաջարկեց զարտը գտնուող ունկնդիր ժողովարդը նորէն ներս մտցնել :

Այս առաջարկութիւնն ընդունուելով Ղրւանին կողմէ աղգարարութիւն եղաւ բարապետայ՝ դաները բանալ և ունկնդիրները ներս մտցնել :

Անմիջապէս Քենիչ յանձնաժողովոյ գրութեանց ընթերցումն սկսաւ հետեւեալ կարգաւ :

2.

Խնդիր Վարչական Հրահանգաց

Վսեմապատիւ Ատենապետ Փաշա Աղգային ժողովոյ .

Վարչական Հրահանգաց նկատմամբ Ա.Ս.Ս. Ս. Պատրիարք Հօր փետրվար 20 թ տակնման

առ Ա.Պ. Ժողով մատուցած առաջարկութիւնը յանձնաժողովս նկատարութեան տանելով, կը զիտէ թէ հրահանգները օրինաց բոցատարութիւններն ըլլալով և ոչ տիրաբար օրէնք, Վարչութիւնն իրաւունք ունի զանոնք որտարատել և գործադրութեան դնել եթէ Սահմանադրութեան տրամադրութեանց հակառակ չեն, որպէս զի օրինաց գործադրութիւնը զիրանայ, և Վարչութիւնն երբոր ինքնին զանոնք ի վաւերացումը կը բերէ առ Ա.Պ. Ժողով՝ կը վաւերացուին, եթէ ոչ՝ անոնք կը գործադրուին. և այս ընդդէմ չէ Սահմանադրութեան :

Արդ՝ նախորդ Վարչութիւնն իր խմբագրած հրահանգներն որովհետեւ իւր համարատուութեամբ մատուցած է առ Ա.Պ. Ժողով՝ որ յղած է ի նախարկնութիւն, կառաջարկէ յանձնաժողովս որ ստիպողորար պահանջէ զանոնք նախարկնից զիտաներէն, որպէս զի Ա.Պ. Ժողովն եթէ կամի՝ զամենքը, եթէ ոչ՝ անոնց մէջէն կանոնադրական հրահանգները զատելով՝ քննէ ու վաւերացնէ ըստ օրինաց :

Իսկ արդի Վարչութեան որտարատածները ստանալու համար պէտք է ապանել անոր մօտակայ համարատուութեան :

1876 փետր 27 Անդամք Գանձնաժողովոյ

Պտենապետ և Տեղակարի Մ. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

Ա. ԱԼԹՈՒՆՏԻՐԻ ՍԱՐԳԻՍ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ Ե. ՆՈՒՐԵԱՆ

Վասն Տ. Սահակ քննիչ Տ. Սարգսեան ևորին իսկ արտօնութեամբ Մ. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Վարչական հրահանգաց համար յանձնաժողովը նախ՝ կըսէ թէ անոնք չէ թէ տիրական օրէնք՝ այլ օրինաց բոցատարութիւններն ըլլալով, Վարչութիւնն Աղգային ժողովոյ վաւերացման բերելէ առաջ ալ կրնայ գործադրել, առանց Սահմանադրութեան դէմ մեղանշած ըլլալու :

Երկրորդ՝ կըսէ թէ նախորդ վարչութեան խմբագրած հրահանգներն իւր համարատուութեամբ Աղգային ժողովոյ մատուցուած և Աղ-

ղային ժողովին նախարկնից զիտանայ յղուած ըլլալով, ժողովին կը մնայ ստիպողորար պահանջել զանոնք նոյն զիտաներէն, հարկ եղած վաւերացումն ընելու համար :

Ուրեմն նախարկնից զիտանայ սրբատարութիւնն է վաւերացնել նոյն հրահանգաց մասին իրենց ըսելով. զիտանք պարտք կը համարի Արքազան նախարկնին յանձնարարել որ յիշեալ զիտանայ Ատենապետները հրախրէ սաշտօնապէս՝ իրենց պատասխանները վաւերացնելու :

Իսկ նոյն հրահանգաց առանց Աղգային ժողովիս վաւերացմանն ապտեղու Վարչութեանն ՚ի գործ գրուելն՝ ապօրինութիւն մը չըլլալու կէտը քուէի կը դնեմ :

Քուէի գրուելով, ժողովը Գանձնաժողովոյ տեղեկագրին համեմատ վարչական հրահանգաց գործադրութիւնն ապօրինաւորութիւն մը չըլլալը միաձայնութեամբ ՀԱՍՏԱՏԵՑ :

2.

Խնդիր Զմիւռնիոյ

Վսեմապատիւ Ատենապետ Փաշա Աղգային ժողովոյ

Զմիւռնիոյ խնդրոյն տրթիւ Ա.Ս.Ս. Արքազան Պատրիարք Հօր փետրվար 20 թ տակնման առ Աղգային ժողովն մատուցած առաջարկութիւնը յանձնաժողովս նկատարութեան տանելով, զատուայ Սահմանադրական հրահանգի Ա. զրէտոյն 5, 12, 15, 17 և 18 յօդուածները, որք Զմիւռնիոյ փոքրաման կուսակցութեան կողմէն Սահմանադրութեան հակառակ ցոյց տրուած են, Սահմանադրութեան 71, 98, 80, 81 և 82 յօդուածոց հետ բողոքատելէ և մանրամասն քննելէ ետքը՝ սետաւ որ ցոյց տրուած հրահանգի յօդուածներուն և Սահմանադրութեան մէջ հակասութիւն չիայ :

27 փետրվար 1876

Անդամք Գանձնաժողովոյ Պտենապետ և Տեղակարի Մ. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

Ա. ԱԼԹՈՒՆ ՏԻՐԻՐԻ ՍԱՐԳԻՍ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ Ե. ՆՈՒՐԵԱՆ

Վասն Տ. Սահակ քննիչ Տ. Սարգսեան ևորին իսկ արտօնութեամբ Մ. Վ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Այս խնդրոյն համար թէ որ խօսիլ ուղղներ կան, կրնամ մէկ բանի ատենաարանից խօսք տալ ըստ մեր ներքին կանոնաց :

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՖ. — Հրահանգն օրէնք մ'է, և իր օրէնք հոս գալու վաւերացուելու է : Իսկ Իզմիրի խնդրոյն գալով, ըստ որում անոնք Վարչութեան հրահանգը զէնք ընելով՝ Արքազան Պատրիարքն ստրատուներ են, իմ կարծիքս է խնդրոյն քննութեանն առաջ յանուն Պատրիարքին գրել Բ. Ղրան թէ տմբաստնութիւն ընողները սրբատար են ըստ օրինի կեդրոնական Ընդ. ժողովին զիտել :

ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Քօլլեան ԷՖին տիի պիտոզութիւնն իրաւացի է. արդէն անցեալ նստին ալ դոյն ըրած էր. սակայն Քրէնից յանձնաժողովն այդ կէտը նկատարութեան չատաւ, որովհետեւ այդ մասին յանձնարարութիւն մը եղած չէր իրեն. յանձնաժողովը զատուական հրահանգին այն յօդուածները միայն քննեց, որոնք հակասահմանադրական կարծուած են Իզմիրի ժողովրդեան մէկ մասին կողմէ, և սետաւ որ անոնք Սահմանադրութեան հետ հակասութեան մէջ չեն :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՖ. — Եթէ Քօլլեան ԷՖինտի վերջին խօսքն առաջարկութիւն է, ևս ալ կ'ծոյնակցիմ իւր առաջարկութեան :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Պատասխան Հրահանգին մէջ կէտ մը կայ՝ որ սրբուելու կարօտ է. երեսօտիանոց ընտրութեան համար ժողովարդը սահմանադրապէս սրբատար չէ մէկտեղ գալու և քուէարկութիւն ընելու. շատ անգամ նամակաւ քուէարկութիւն կըլլայ : Հրահանգին մէջ ըսուած է որ եթէ ամբողջ ժողովրդեան կողմէն պիտոզութիւն ու բողոք չըլլայ, համեմատական քուէարկութիւն ընելու հարկ չմնար. քոյց ՚նչպէս ժողովարդն որ ամբողջապէս ներկայ չէ, պ'տէ խնամայ և բողոք ունի՝ թէ չէ :

պիտի ընէ : որ արարողացի մէջ կարելի է այս մեկնեցէք, կազմեա՛մ Հայր սուրբ :

S. ՄԱՏԹԷՆՈՍ ՎԱՐԳ. — Քաղաքաց մէջ չըլլար այդ բոցց զիւզորէից մէջ կըլլայ, ուր բիշոփ է ժողովուրդը, որոնք եկեղեցոյն մէջ հաւարուելով կրնան ընտրութիւն ընել, և առաջին քուէարկութեամբ աւարտել, եթէ կամին ու բողոքող ալ չըլլայ բնու :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Չէ՛ մի որ կատարուած ընտրութեանց արդիւնքն յետոյ Աստուծոյ արդիւն պիտի երթայ. եթէ բողոք ըլլայ՝ անմիջապէս եւ կրարձնէ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Այո՛, բոցց մինչև այն ատեն ընտրութիւնը կատարուած կըլլայ, և վերջը բողոքոյ արտահայտ. ողբուկ կծագի. ի՞նչ հարկ կայ այսպիսի տրամադրութիւն մը ընդունելու :

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Համեմատական քուէարկութեան պարագաներուն ամենն ալ նշանակուած են հրահանգին մէջ. միայն բացառութիւն մ'ալ զրուած է և նոսր գրով ալ նշանակուած՝ որ եթէ այդ համեմատական բըռնարկութիւնն ամբողջ ժողովուրդը չուզէ ընել, և մէջերնին բողոքող չըլլայ, այն ատեն առաջին քուէարկութեանն առաւել քուէ շահողները յաջողաբար կընտրուին : Այս զխրութիւնը տրուած է, ինչպէս որ միևնոյն զխրութիւններն իսկ այս երեսօտիսանական ժողովիս մէջ ալ կգործադրուին. օրինակի համար ընտրութիւնները գաղանի քուէարկութեամբ պիտի ըլլան. բոցց երբեմն յայտնի քուէով ալ կըլլան. մինչև իսկ զխրութիւնն առաջարկութեամբ կընտրուին և ժողովը կհաստատէ : Ամեն տեղ գործողութիւնները զխրացնելու եղանակներ կրնան գործադրուիլ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Այլ է ժողովոյ ատեանի մէջ կատարուած ընտրական գործողութիւն մը, և այլ՝ թողի մը ցրուելու ժողովրդեան քուէով կատարուած քուէարկութիւնը : Ասոնք իրարու հետ չեն կրնար բողոքատուիլ : Եթէ թող մը 10/12 երեսօտիսան պիտի ընտրէ, սոփոքաբար հողիւ մէկ երկուքը բացարձակ կեննեն, մնացածը համեմատական ընտրութեան կը թողուի. որդ՛ քուէհամարի ժամանակ ներկայ չե-

ղող ընտրողներն ատենց մասնակցելու ի՞նչպէս կրնայ ընտրութիւն ըլլալ. միթէ՛ ատենը մնացողներուն իրաւունքը բանարտել ըսել չէ՞ այս : Սրբազան Հայր, ատենի բան մը արդեօք պատահած է Իզմիրի երեսօտիսանաց ընտրութեան մէջ :

ՍՐԲԱՋԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Մանրամասնութիւնը չգիտենք, վրանցի դեռ ընտրական գործողութեանց մանրամասն տեղեկագիրը չէ եկած : Իսկ Իզմիրի խնդիրը զխաւորաբար այդ ընտրական գործողութիւններէն ետե եկած նիւթի մը վրայ կը տեսնուի : Մահմանադրութիւնը կտրամադրէ որ երեսօտիսանական ընտրութիւնն պատահած ատեն՝ ընտրական բողոք գործողութիւնք կկատարուին, և ընտրութեանց տեղեկագրերը Քաղաքական ժողովը կտեսնու և երեսօտիսանաց ընտրելութեան հանգամանքները կըննէ. անկէ ետե ընտրուել երեսօտիսաններն ի ժողով կը հրարարուին և իրենց ընտրութիւնը կվստեղացնեն : Գաւառական հրահանգն ալ կարամադրէ որ նոյն իսկ ընտրուել գաւառական ժողովը բըռնէ իւր ընտրութեան տեղեկագիրը, և իւր կողմէն տեղեկագրէ Աեղր. Վարչութեան, որ օրինաւորութիւնն ստուգելէ ետե կը վստեղացնէ : Այս չէ եղած ասիական Իզմիրի մէջ, զի հաստատուող կողմը չթողար որ նորընտիր երեսօտիսանք զուստուին և իրենց ընտրութեան տեղեկագիրը պատրաստեն և զրկեն ի Պատրիարքարան :

S* ՄԱՏԹԷՆՈՍ ՎԱՐԳ. — Ինչպէս որ ձեր կազմած քննիչ յանձնաժողովն ըմբռնած է, գաւառական հրահանգը գաւառաց մէջ Մահմանադրութեան գործողութիւնը զխրացնելու համար չիմուած է : Հրահանգը ճիշդ Ատենապետ փոշային ըսածին պէս է : երկրորդ անգամի բըռնարկութիւնը Մահմանադրութեան յարեւմտան տրամադրուած է հրահանգին մէջ. 8 օր առաջ ծանուցանելու և 8 օրէն յետոյ քուէարկութիւն ընելու արարանները կը արարանակին անոր մէջ, մինչև անգամ այս 8 ատեր միջոցը կրնայ նուազիլ ըսուած է մէկ կամ երկու և կամ երեք ատեր, եթէ այսչափ կարճ միջոցի մէջ կարելի ըլլայ քուէարկու ժողովրդեան ծանուցանել երկրորդ անգամ ըլլալիք քուէարկութիւնը. և այս

անգամ՝ քուէ տուողներն առաջին քուէարկութեան մէջ կարգաւ առաւելութիւն ստացող անուանց վրայ քուէարկութիւն պիտի ընեն : Մահմանադրութեան այս տրամադրութիւնը հրահանգին մէջ բացարձակա զրուել ետե, իրրե ծուծոթութիւն և թէկամիս կերպով յաւելցած է նաեթէ եկեղեցոյ մը ժողովուրդն եթէ այս երկրորդ քուէարկութիւնը չուզէ և մէջերնին ալ բնութաբար չըլլայ, համեմատաբար առաւել քուէ տանողներն կընտրեն մնացեալ անդամները : Ըսել է, յաջորդ քուէարկութիւնը փոփոխակ մէկ կամ երկու օրէն ժողովրդեան ծանուցանելու, եթէ կարելի ըլլայ միևնոյն օրը ծանուցանել և եթէ ժողովուրդն ալ առաւելուցն քուէ ստացողաց ընտրութիւնն իւր յայտնի քուէովը ծանուցանէ և մէջերնին բնութաբար չըլտնուի, ընտրութիւնն օրինա որ կըլլայ : Այս կերպ ընտրութիւն զիւղերու համար սահմանուած է զիւրութեան համար, որ փոփոխակ քուէթըթեր զրկելու զանգակ կըլարեն և բողոք ժողովուրդն եկեղեցի հրախրելով քուէարկութիւն կկատարեն, ինչպէս որ մեր Պրուսացի զիւղերու մէջ ըրինք. բովանդակ ժողովուրդը յեկեղեցի ցուեցան և միևնոյն օրն ընտրութիւնը կատարեցին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ըստ իմ կարծեաց՝ այդ տրամադրութիւնն կամ անգործադրելի է կամ եթէ գործադրուել ուղղի, ապօրինութեան ատիթ կընծայէ :

ԽՕՃԱՍՍԱՐԵԱՆ Օ. ԷՖ. — Ոչ, Մահմանադրութեան հակառակ չէ այդ կէտն, վրան զի գործադրելի չէ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Քանի որ Սրբազան Նախագահը կը հաւաստէ մեզ թէ Իզմիրի ընտրական գործողութեան մէջ այս տեսակ բան մը տեղի ունեցած չէ որ բողոքոյ ատիթ սոց, սուսի քուէի կը դնեմ. Յանձնաժողովոյ եզրակացութիւնը թէ Գաւառական հրահանգին մէջ Մահմանադրութեան հակառակ կէտ մը չկայ :

Քուէի զրուելով, ժողովը՝ յանձնաժողովոյ տեղեկագրին համեմատ միաձայնութեամբ ԸՆԴՈՒՆԵՑ Գաւառական հրահանգին Մահմանադրութեան համաձայն ըլլալը, և Իզմիրի բողոք

բարկուաց իրաւունք չունենալը :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ուրեմն Ս. Նախագահին կը յանձնուի, որ ժողովին այն որոշման համաձայն Իզմիրի խնդրոյն տեղեկութիւնը փոխուցնէ, պէտք եղածը զրկելով ի Բ. Պատեն :

Յ.

Խնդիր պաշտօնական այցելութեանց ժախուց

Վսեմապատիւ Ատենապետ Փաշա Ազգային ժողովոյ

Պաշտօնական երթևեկութեանց ծախուց համար Ամեն Ս. Պատրիարք Հօր փեարվար 20 թուականու առ Ազգ. ժողով մատուցած առաջարկութիւնը յանձնաժողովս նկատողութեան տանով, Ս. Պատրիարքին համար անհրաժեշտ պէտք կը տեսնէ իր ամասիաններէն դուրս տարեկան 300 տակոյ վարկ բանալ պաշտօնական երթևեկութեանց ծախուց համար :

Եւ սրովհետեւ Ամեն Ս. Հայրը այս գումարին հասուցման անմիջական դարման կը խնդրէ, սուտի և կեղրակոցնէ Յանձնաժողովը :

Ա. Ազգ. ժողովը Ամեն Ս. Պատրիարք Հօր պաշտօնական երթևեկութեանց համար 300 տակոյ վարկը յառաջիկայ մարտի 15ն գործադրելի ըլլալը քուէարկէ և յղէ Վարչութեան ի գործադրութիւն :

Բ. Այս գումարին վճարման անմիջական դարմանին համար կառաջարկէ որ՝ եթէ անկարելի է թէ՛ հին և թէ՛ նոր տրոց հաւաքմամբ ըն Ազգ. Վիսնական այլ ծախուց հետ այս գումարն հասուցանել փոխառութիւն մը ընելու արտօնութիւն տրուի Վարչութեան, և միանգամայն առաջարկել Վարչութեան որ մինչև յառաջիկայ իրաւ 1876 տարոյ պիտոնն մատուցանէ Ազգ. ժողովոյ :

27 իւնար 1876 Սնդակք Յանձնաժողովոյ Քանեպետ և Տեղեկարիւր Մ. Վ. ԽՁՄԻՐԵԱՆ

եթէ տաշտոնապէս կտակազիր պատրաստելու որ և է պատճառաւ կորուստ չըլլայ, իր տաներէց Քաջանայն կանչելով իր կամբը կը յայտնէ տաներէց Քաջանայն անմիջապէս պատկանած Եկեղեցւոյն Աւագ Քաջանայն և ի բացակայ յովեան Աթոռակալ Քաջանայն, և թող Խորհուրդէն մէկ անգամ մը առնելով կերթոց կտակարարին մօտ, ասոնց և եթէ հար ըլլայ ընտանեաց և ուրիշ անձանց ներկայութեանը կտակարարն ըստ վերոյիշեալ պայմանաց կտակի իր կամբը կը յայտնէ, որ եթէ գաւառներու մէջ պատահի՝ Առաջնորդարանին և եթէ Պօլսոյ մէջ ըլլայ՝ Պատրիարքարանին խնաց կը տրուի որ ստուգուելէն վերջը կը հաստատուի:

Բ. Բերանացի յայտարարութեամբ չըլլալով գրաւոր եղած կտակն է, որ կտակարարը կըստորագրէ նախ, կամ եթէ զիր չգիտէ՝ կը կընքէ կամ կը մատնահարէ և կամ խաչ նշան կը դնէ, և սպա 2 կամ 3 կրօնական և աշխարհական անձինք վկայ գրուելէն ետքը, եթէ Պօլսոյ մէջ է, Պատրիարքարանին, իսկ եթէ Գաւառաց մէջ է, առաջնորդին կամ վտխանորդին վաւերացմամբ օրինաւոր կըլլայ:

Գ. Կտակազիր մը վկայից ներկայութեամբ պատրաստուած չըլլալով հանդերձ օրինաւոր և վաւերական կըլլայ, եթէ կտակազիրը սկիզբէն մինչև վերջը՝ կտակազիրն ձեռագրուի շինուած և ստորագրութեամբը հաստատուած է:

Դ. Կտակազիրն մահուանէն վերջը երեան գարու մտօք գաղտնի կերպով շինուած կտակազիրն է, որ կտակազը պահարանի մը մէջ (անմեջ) կը վաղէ և վրան կը կնքէ, և իր և 2 կամ 3 վկայից ստորագրութեամբ կը վաւերանայ պահարանը:

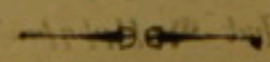
Գաւառները եթէ կտակներու մասին վէճ ծագի, նախնական բնութիւնը կըլլայ Առաջնորդարանի մէջ Խառն ժողովով, և վերաբննութիւնը կըլլայ Պատրիարքարանի մէջ: Ամեն կտակաց արձանագրութիւնքը և գործադրու-

թիւնները իրենց պատկանած տեղերը ժողովով ըլլալէն վերջը արդիւնքը կը հաղորդուի Պատրիարքարանին՝ արձանագրուելու համար:

Պատրիարքարանս կտակի մասին այսպէս յարմար դատած ըլլալը յայտնելէ վերջը, անտէր որոց համար ալ պատշաճ կը դատէ, որ այն պիտեաց համար եթէ Գաւառաց մէջ են, Առաջնորդաց, իսկ եթէ Պօլսոյ մէջ են, Պատրիարքարանի միջոցաւ հաւատարիմ և վտանահովեան արձանի խնամակալ կորուսի, և որքին ստացուածքը չը փճացնելու և նորա անդուստին և կրթութեանը մասին օգէտը եղածը՝ անթերի գործադրելու համար, պատուաւոր և հարուստ երաշխաւոր և զիր առնելով մանրամասն արձանագրութիւն ըլլայ Պատրիարքարանի և Առաջնորդարանաց յատուկ տուժարաց մէջ:

Եւ անձառանգ մեռնողներուն թողոցած գոյքը և օտացուածքը եթէ Պօլսոյ մէջ է, Պատրիարքարանը՝ իսկ եթէ Գաւառաց մէջ է՝ Առաջնորդարանը՝ ի զիր առնու և պահէ: Եթէ խնամակալաց վրայօք դանգառ ըլլոց և դատ պահանջուի, պարտաւորուածը անօրինակու համար եթէ Պօլսոյ մէջ է Պատրիարքարանին՝ իսկ եթէ Գաւառաց մէջ է՝ Առաջնորդարանաց յանձնուի նոյն դատը:

Ահաւասիկ անտէր ու անոք որոց ստացուածոց պահպանութեանը և սպառնութեանը մասին Պատրիարքարանիս արդէն ի գործ դրած և դնելիք եղանակները ասոնք ըլլալով, թէ այն հիմնական եղանակներուն, և թէ ասոնց մանրամասնութեանցը վերաբերեալ Պատրիարքարանիս պատրաստելիք կանոնադրութեան գործադրութեան մասին Ձեր Բարձրութեան կամքն ու հրամանը խնդրելով, մնակը:

ԱՉԳԱՅԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԾՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1. Տ. Խորէն	Արքեպիսկ.	Նոր-տէյ	ԱՅՆԱՅԵՅ
2. Տ. Կարապետ	Եպիսկ.	Սերօբեան	
3. Տ. Ներսէս	Վ.	Ազունեան	ԱՅՆԱՅԵՅԻՐ
4. Տ. Արքատիս	»	Իսկնտերեան	
5. Տ. Գէորգ	»	Գերձակեան	
6. Տ. Զարարիս	»	Զխմիրի թճեան	
7. Տ. Խորէն	»	Կիրոյեան	
8. Տ. Յովհաննէս	»	Փափաղեան	
9. Տ. Արխատիկոս	Փ	Մամբրեան	
10. Տ. Գրիգոր	»	Երամեան	
11. Տ. Գրիգոր	»	Աճճեան	
12. Տ. Երեմիա	»	Խապիպի	
13. Տ. Սիրիսս	»	Ստեփաննոսեան	
14. Տ. Վրդաննէս	»	Միջոցիպի	

ԲՍԱՎԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

1. Սիմոն	Մարտապեան	տէյ	ԱՅՆԱՅԵՅ
2. Միրոյէլ	Մամիկանեան	Լիլիաթի	ԱՅՆԱՅԵՅԻՐ
3. Արքաշամ	Հարենց	»	
4. Աստիս	Իկիտպալեան	»	
5. Խաչիկ	Ալեանտերեան	»	
6. Կարապետ	Փափաղեան	»	
7. Մկրտիչ	Էստեան	»	
8. Յովոր	Կոստանդ	»	
9. Յարութիւն	Գափամանեան	»	
10. Յարդիս	Արքաշամեան	»	
11. Սարդիս	Արապեան	»	
12. Սիմոն	Միրոյէլեան	»	
13. Սիմոն	Նորատունկեան	»	
14. Ստեփանն	Ինչիրեան	»	

ԳԻՆ 2 ՂՐՈՒՇ

ՄԵՓՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄՆՅՈՒԿԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԾՄԵՆՈՒՅ ՅԱՏԿԱՅԵԱՆ

Կը ծախուի ի Դիւանաւան Պատրիարքարանի . և Ղալաթիոյ Ս.
Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ բանկալը և Հայ դրամաճառաց քով: